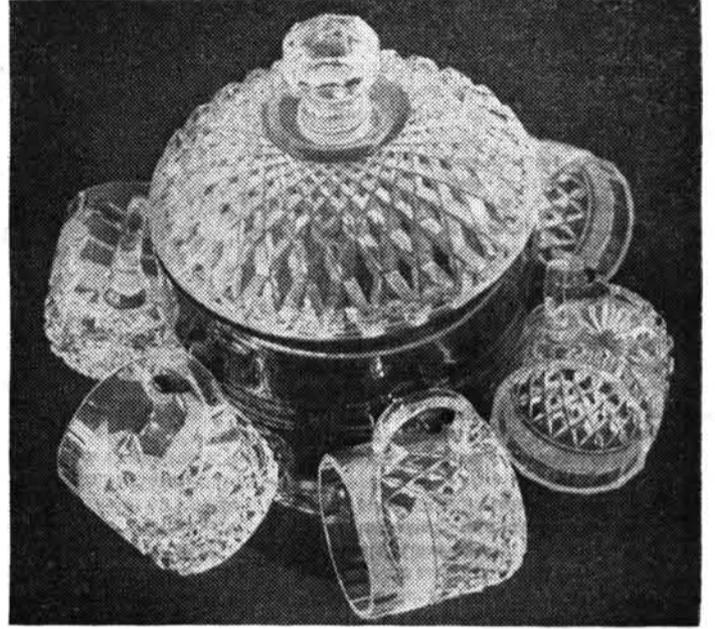

Голас Радзімы

№ 18 (1952)
1 мая 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЛЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

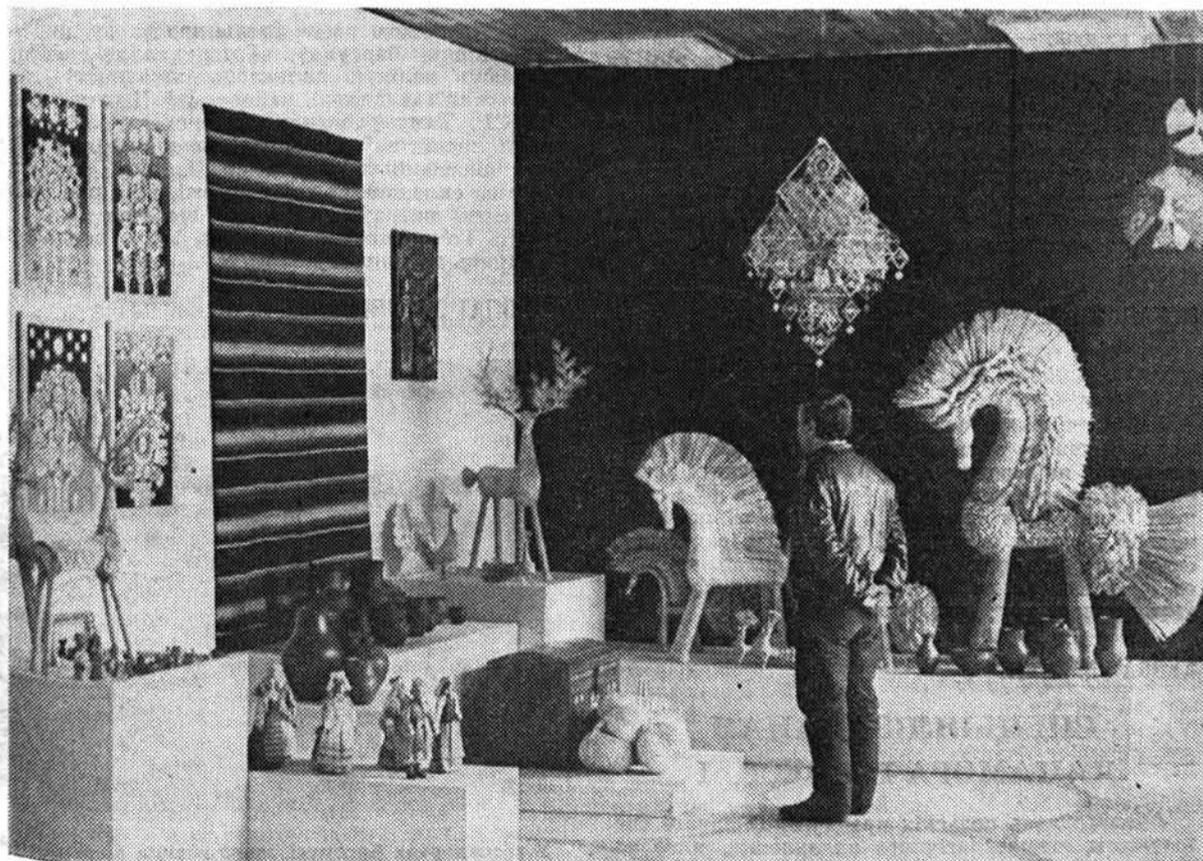
Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Тыдзень выяўленчага мастацтва... Штогод у красавіку гэтыя словы пачынаюць мільгаць на старонках газет, часта гучаць па радыё, з абаяльнай усмешкай вымаўляюцца дыктарамі тэлебачання, з'яўляюцца і маляўнічыя аб'явы на рэкламных шчытах. Свята ідзе па ўсёй краіне, кожная рэспубліка ўносіць у яго свае штрыхі і фарбы. Удаляў знаходкі сябры-суседзі пазычаюць адзін у аднаго, хоць, вядома, могуць перайначыць, даставаць да сваіх умоў і традыцый. Нешта падобнае адбылося, калі пазалетась, па прыкладу рыжан, маладыя беларускія мастакі ўпершыню наладзілі экспанаванне твораў, працу на пленэры, сустрэчы з аматарамі мастацтва проста на вуліцы. Для гэтага абралі маляўнічы куток старога горада — Троіцкае прадмесце, адкрылі продаж вырабаў народных майстроў і мастакоў-керамістаў. Такое робяць і ў Прыбалтыцы. Але вось рыжскі карнавал мінская моладзь замяніла даўнім народным звычайем гукаць вясну. І над бурлівай у гэты час Свіслаччу загучалі старадаўнія вяснянкі, дзяўчаты ў нацыянальных строях адорвалі гасцей свята, у першую чаргу дзяцей, птушкімі— саламянымі ці выпечанымі з цеста. Да мастакоў далучыліся паэты, кампазітары. І хоць у праграме Тыдня выяўленчага мастацтва пазначана: «выстаўка аднаго дня», на самай справе гэта шматгалосае, шматфарбнае народнае гуляне, дзе мірна сусіснуюць гамонкі пра адметнасць кампазіцыі ці тонкасці каларыту з выступленнем папулярнай рок-групы, паэты чытаюць свае вершы, а потым мікрафон бярэ выканаўца народных песень.

НА ЗДЫМКАХ: народны майстар з Мінска Сяргей ШАРАПА; У. МУРАХВЕР. Фрагмент сервіза «Камбінаваны»; выставачная зала мінскага Палаца мастацтва (вырабы з саломкі); удзельніца конкурсу дзіцячага малюнка першакласніца А. ЦІХАНОВА.

[Працяг расказу пра Тыдзень выяўленчага мастацтва змешчаны на 7-й стар.]

ГЛЫБОКАЯ ДУХОЎНАЯ ПАТРЭБНАСЦЬ

Шырока адзначалася ў нашай краіне 116-я гадавіна з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. 22 красавіка ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў адбылося ўрачыстае пасяджэнне, прысвечанае гэтай знамянальнай даче.

З дакладам «Стратэгія паскарэння — ленызм у дзеянні» выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, міністр замежных спраў СССР Э. Шэварднадзе.

Наша ўрачыстае пасяджэнне — не даміна рывалюцыі, сказаў ён, а глыбокая духоўная патрэбнасць звернуцца да работ з Леніным. Дзень яго нараджэння партыя і народ адзначаюць уздымам новай энергіі, у якой слова і справа зліты разам.

Мы адчуваем непарыўную ўнутраную сувязь паміж цяперашнімі леныскімі ўрачыстасцямі і XXVII з'ездам партыі. Стаўшы лепшым працягам леныскіх традыцый, ён праявіў вернасць спадчыне Уладзіміра Ільіча ва ўсіх сваіх кампанентах. Галоўныя з іх — маштабная пастаўка смелых, рэвалюцыйных задач і наватарская стратэгія іх практычнага вырашэння. Не менш важнай з'яўляецца ў характарыстыцы з'езда і тая атмасфера бальшавіцкай прынцыповасці і праўды, дзякуючы якой ён усёй сваёй сутнасцю адказаў на самыя вострыя грамадскія патрэбнасці.

Фундаментам цяперашняга абнаўлення, працягваю дакладчык, служыць усё папярэдняе развіццё савецкага грамадства. Краіна мае магутны вытворчы і навуковы патэнцыял. Савецкая прамысловасць за чвэрць стагоддзя ішла наперад удвая хутчэй, чым у развітых капіталістычных краінах. Значна павысіўся дабрабыт народа. Умацаваліся пазіцыі СССР на сусветнай арэне. Узрасла абаронная магутнасць дзяржавы, надзейна ахована стваральная праца савецкіх людзей.

Далей Э. Шэварднадзе падрабязна спыніўся на праблемах паскарэння сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны, адзначыў тыя станоўчыя зрухі, якія адбываюцца сёння ў жыцці нашага народа.

Вялікая частка даклада была прысвечана праблемам міру і бяспекі.

Савецкі Саюз, сказаў Э. Шэварднадзе, прапанаваў самыя ясныя меры і рашэнні, якія вядуць да міру, да поўнай ліквідацыі небяспекі вайны.

Ясная прапанова прадугледжвае ясны адказ. Але Запад адказвае ў традыцый-

ным для яго ключы: імкненнем, як падмячаў Ленін, адцягнуць увагу «на прыватнасці, на асобных бакі падзей, што адбываюцца... зацямяніць сэнс усяго працэсу ў цэлым».

Але, працягваю дакладчык, у нас не выклікае песімізму тое, што першыя крокі ў практычнай рэалізацыі нашых прапаноў сустралі неспрыманне з боку некаторых заходніх дзяржаў. Мы разумеем, што гэта толькі пачатак шляху. Усё яшчэ наперадзе, і мы поўныя рашучасці цярыліва, паслядоўна, мэтанакіравана, крок за крокам ажыццяўляць курс на ўсебаковае развіццё міжнароднага супрацоўніцтва, на сталую разрадку. У любой сферы, у любой форме, на любых узроўнях — ад экспертнага да сустрэч на вышэйшым узроўні.

Мы і ў далейшым не ўпусцім ніводнага палітычнага шанцу, каб дасягнуць намечаных мэт. Будзем удасканалваць перагаворныя механізмы, умацоўваць дагаворна-прававую базу адносін, павышаць каэфіцыент карыснага дзеяння нашай знешняй палітыкі, узбагачаць яе ўсім лепшым, што набыта сацыялістыч-

най дыпламатыяй. Вясці прамы і сумлены дыялог з партнёрамі ў пошуках уземапрыемальных вынікаў.

Гэта — адзін напрамак знешнепалітычнай дзейнасці партыі.

Другі — адкрытая размова з сусветнай грамадскасцю. Тэарэтычная пасылка тут — ленынская: адна з прычын «велізарнага паскарэння сусветнага развіцця ёсць уцягненне ў яго новых соцень і соцень мільянаў людзей». Мінулі тыя часы, калі за спінай народаў заключаліся здзелкі. Права ведаць і разумець, што адбываецца ў свеце, — іх кроўнае жыццёвае права. І мы будзем і ў далейшым насычаць прагу праўды — якой бы яна ні была.

Дакладчык таксама падкрэсліў, што наша краіна гатова вясці канструктыўны дыялог з усімі краінамі, і зразумела — са Злучанымі Штатамі. Мы за тое, каб прадоўжыць працэс, пачаты ў Жэневе. Але Вашынгтон сваімі дзеяннямі сур'ёзна ўскладніў магчымасць паляпшэння савецка-амерыканскіх адносін, а тым больш — практычную падрыхтоўку да сустрэчы кіраўнікоў нашых дзвюх краін. У Вашынгоне ёсць сілы, якія хацелі б

узарваць пацяпленне, што намецілася ў савецка-амерыканскіх адносінах, пакончыць з «духам Жэневы». Гэты іх уплыў адчуваецца ў палітыцы ЗША апошняга часу, а лівійскія падзеі — гэта звязно таякой палітыкі.

Цяпер ад амерыканскай адміністрацыі залежыць стварэнне ўмоў, неабходных для аднаўлення прамога дыялогу на высокім узроўні. Патрэбны практычныя дзеянні, здольныя зменшыць ваенную небяспеку, павысіць давер'е паміж дзяржавамі. Мы да гэтага гатовы.

У дакладзе Э. Шэварднадзе была дэдазена ацэнка і іншым міжнародным праблемам.

Урачысты сход, прысвечаны 116-й гадавіне з дня нараджэння У. І. Леніна, адбыўся таксама ў Мінску. Гэтую знамянальную дату адзначала ўся рэспубліка. У гарадах і вёсках Беларусі да помнікаў У. І. Леніна былі ўскладзены кветкі. У клубах, Домах і Палацах культуры адбыліся святочныя канцэрты.

НА ЗДЫМКАХ: Мінск, 22 красавіка 1986 года. Ускладанне кветак да помніка У. І. Леніну.

РАСПРАЦОУКІ ВУЧОНЫХ

НОВАЯ «ПАСАДА» ЛАЗЕРА

Прынцыповыя змены ўнеслі праекціроўшчыкі ў генеральны план перспектывнай забудовы ўзбярэжжа возера Нарач. Карэкціроўку гатовага ўжо праекта зрабіў... лазерны прамень. З яго дапамогай даследчыкам удалося высветліць, у якіх месцах прыазёрнага краю мэтазгодна будаваць новыя дамы адпачынку, санаторыі, піянерскія лагеры.

Супрацоўнікі навукова-даследчага інстытута прыкладных фізічных праблем Белдзяржуніверсітэта стварылі серыю арыгінальных аптычных прыбораў для зандзіравання атмасферы, якія дзейнічаюць на аснове квантавых генератараў. Лідары, вырабленыя на доследнай вытворчасці ўніверсітэта, ужо дапамагаюць метэаролагам, урачам-гігіеністам, прадстаўнікам іншых прафесій, якіх цікавіць стан паветранага басейна. З іх дапамогай, напрыклад, падбраліся аптымальныя ў экалагічных адносінах пляцоўкі для будаўніцтва спартыўных збудаванняў Маскоўскай алімпіяды. Гэтыя прыборы даюць інфармацыю, якая цяпер актыўна выкарыстоўваецца беларускімі горадабудаўнікамі пры складанні ўсіх перспектывных планаў.

СЫРАВІНА ДЛЯ ЗАВОДА

ЯГАДНІКІ НА ПАЛЯНАХ

У паўднёва-заходніх раёнах Брэсцкай вобласці пачалася пасадка лясоў і закладка ягаднікаў. Шырока практыкуюцца прагрэсіўныя метады аднаўлення зялёных угоддзяў. На пясчаных землях сасна высаджваецца ўперамешку з бярозай, іншымі ліставымі пародамі. У міжрадкоўях высаіваецца шматгадовы лубін, які замацоўвае пяскі і ўзбагачае глебу азотам. На такіх масівах дрэвы растуць хутчэй.

На лясных палянах, вырубках, пад трасамі высакавольтных ліній электраперадач ствараюцца плантацыі каліны чырвонай, абляпіхі, баярышніку, чырвонай і чарнаплоднай рабіны, шпышны. Значна будучы пашыраны таксама ўчасткі алычы. Непатрабавальная плодовая культура добра прыкываецца на пясчаных глебах, не патрабуе догляду і штогод шчодрата пладаносіць.

Лясныя плантацыі ў перспектыве стануць асноўнай сыравіннай базай для спецыялізаванага Івацэвіцкага кансервавага завода, пабудавана якая намечана ў бягучай пяцігодцы.

НАВІНКІ ТЭХНАЛОГІІ

ТКАНІНА З... МУЗЫКІ

Нават самая багатая фантазія не змагла б падказаць «каралю вальса» Іагану Штраусу, што яго творы паслужаць стварэнню... новых тканін.

І тым не менш гэта так — мелодый вялікага аўстрыйскага кампазітара «малююць» узор новага палатна. Зрабіць гэта ўдалося пры дапамозе прыстасавання, сканструяванага супрацоўнікамі кафедры тэхналогіі трыкатажнай вытворчасці Віцебскага тэхналагічнага інстытута лёгкай прамысловасці.

Пры вытворчасці трыкатажу для надання пражы розных уласцівасцей шырока выкарыстоўваецца меланж — метад, пры якім змешваюцца валокны рознага колеру або натуральныя ніці са штучнымі. Ёсць прыстаўкі, якія фарміруюць каларую сыравіну ў задзены малюнак. Аднак яны даволі складаныя і дарагія. Але галоўны іх недахоп: тканіна ідзе з адным і тым жа ўзорам.

Віцебскія даследчыкі даручылі гукавым хвалям рэгуляваць частату ваганняў удасканаленых механічных прыстасаванняў для меланжыравання. Пад мелодыю каларовыя ніці сплятаюцца ва ўзоры.

ВЕКАПОМНАЕ

ЗАКЛАЛІ САД

Ля маляўнічага возера Малочнае каля Гродна моладзь завода аўтамагітол заклала сад у гонар землякоў, якія загінулі ад рук фашысцкіх захопнікаў. На расчышчаных ад буралому, пнёў і сухіх дрэў пляцоўках хлопцы і дзяўчаты пасадзілі яблыні, грушы, вішні. У цэнтры пасадка яны стварылі земляны ўзгорак, у які заклалі капсулу са зваротам да моладзі 2000-га года берагчы і ўпрыгожваць родную зямлю.

АХОВА ЗДАРОЎЯ

СПЕЦЫЯЛІЗАВАНАЯ ДАПАМОГА НА ВЁСЦЫ

Абслугоўваць сельскіх працаўнікоў пачалі спецыялісты стаматалагічнага аддзялення, якое адкрылася ў Пінскай гарадской шматпрофільнай міжраённай бальніцы. Сюды накіроўваюцца для стацыянарнага лячэння пацыенты з Пінскага, Столінскага, Лунінецкага і Іванаўскага раёнаў.

За апошнія гады значна расшырылася і якасна палепшылася сетка стаматалагічных лячэбных устаноў у гарадах і вёсках Брэсцчыны. Развіваецца спецыялізаваная лячэбная дапамога насельніцтву. Каля 120 стаматалагічных кабінетаў абсталявана на вёсцы. На гэтыя мэты выкарыстоўваюцца дзяржаўныя капітальныя ўкладанні, сродкі сацыяльна-культурных фондаў ўкладанні, сродкі прадпрыемстваў, будаўнічых арганізацый, калгасаў і саўгасаў. У многіх гаспадарках Палесся створана ўласная служба аховы здароўя.

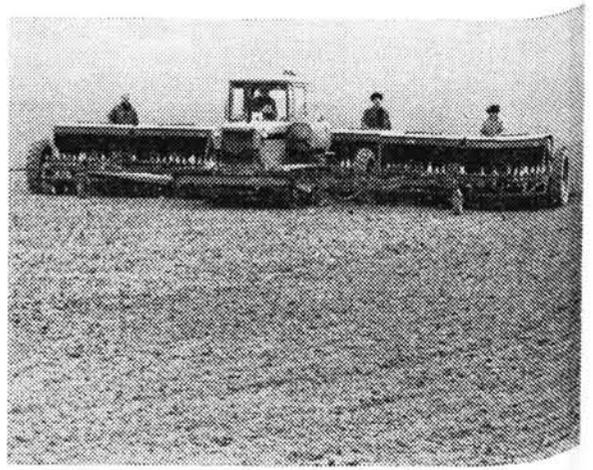
ЧАЛАВЕК І ПРЫРОДА

УЗЯТЫ ПАД АХОВУ

У Чачэрскім раёне ўзяты пад ахову два новыя паселішчы барсукоў. Гэтыя звяркы, якія знішчаюць вялікую колькасць шкоднагаў лесу і сельскай гаспадаркі, занесены ў Чырвоную кнігу БССР. Таму работнікі Чачэрскага і Нісіжэвіцкага лясніцтваў вырашылі паклапаціцца аб рэдкіх насельніках Палесся. Паблізу барсукоўных нор са складанымі лабірынтамі, якія цягнуцца на дзесяткі метраў, забаронена высечка дрэў.

На Гомельшчыне выяўлена і ахоўваецца пятнаццаць паселішчаў барсукоў.

КЛОПАТ ЗЕМЛЯРОБАУ

У гаспадарках Беларусі завяршаецца веснавая сяўба збожжавых. Гэты здымак зроблены ў калгасе «Прагрэс» Гродзенскага раёна. Сёлета тут плануецца атрымаць не менш чым па 50 цэнтнераў збожжа з кожнага гектара.

СЯМ'Я І НАВУКОВА-ТЭХНІЧНЫ ПРАГРЭС

КАЛІ ВЫГАДА ЎЗАЕМНАЯ

ТЭХНІЧНАЕ пераўзбраенне прадпрыемства і дабрабыт кожнага працаўніка — звенні аднаго ланцуга, — так лічыць 28-гадовы рабочы Генадзь Трацякоў, зубашліфоўшчык Мінскага станкабудаўнічага завода імя Кірава.

— Далёка за прыкладам хадзіць не трэба, — гаворыць Генадзь. — Раскажу пра сябе...

Сем гадоў назад, адслужыўшы ў радах Савецкай Арміі, Генадзь Трацякоў вырашыў не вяртацца ў родную вёску, а паяздкаваць у Мінск. Скарыстаўшы парад старэйшай сястры, ён уладкаваўся на прадпрыемства, дзе працавала яна, — на станкабудаўнічы завод імя Кірава. У хлопца тады не было ніякай прафесіі. Ды і жыццямю не было дзе. Аднак абедзве праблемы вырашыліся даволі проста. Трацякову далі ў настаўнікі вопытнага зубашліфоўшчыка, які за некалькі месяцаў навучыў яго спецыяльнасці. А жыць Трацякоў стаў у адным з заводскіх інтэрнатаў.

— Не прайшло і года, — успамінае Генадзь, — як я пачаў зарабляць 160-180 рублёў у месяц. Гэтай сумы мне тады хапала, і я не спяшаўся па прыкладу многіх паступаць у тэхнікум ці на заводскія курсы павышэння кваліфікацыі. Хоць і ведаў, што рана ці позна гэта будзе неабходна, паколькі абсталяванне пастаянна замянялася на больш сучаснае, мяняліся тэхналогіі, ускладняліся заданні. Ад лёгкадумнасці мяне вылечыла сустрэча з Ірынай...

Абодва — і Генадзь, і яго жонка Ірына — весела смяюцца.

— З жыццёвага пункту гледжання наша вяселле было сапраўды апошнім, але затое самым лёгкадумным учынкам Геніна. — Узяўце, што мы зусім нічога не мелі! Больш таго, мне яшчэ трэба было знайсці работу — да замужжа я жыла ў горадзе Барысаве.

Праца для Ірыны знайшлася на тым жа станкабудаўнічым заводзе — у бухгалтэрыі. А вось жыць для пачатку давялося на прыватнай кватэры. Аплату яе, неабходнасць абзавесціся хатнімі рэчамі і натуральнае жаданне прыгожа апранацца, бываць у кафэ, сустракацца з сябрамі — на ўсё гэта, як адразу ж высветлілася, іх агульнага заробатку (каля 280 рублёў) не хапала.

— Таму, калі на прадпрыемства паступіла чарговая партыя новых станкоў і мне прапанавалі прайсці перападрыхтоўку і працаваць на іх, я без ваганняў згадзіўся, — прызнаецца Генадзь. — Для гэтага давялося нават нейкі час папрацаваць у іншым горадзе — на прадпрыемстве, дзе выпускаюцца паўаўтаматычныя станкі. Так я стаў абслугоўваць ужо не 5-6, а 8 станкоў. І зарплата вырасла, і працаваць значна цікавей стала. Хацелася самому знайсці новыя магчымасці для павышэння прадукцыйнасці працы. Напрыклад, вырашыў, што абыводу без наладчыка. Праўда, запатрабаваліся яшчэ адны курсы. Але на заводзе гэта не праблема: калі рабочы хоча вучыцца, адміністрацыя заўсёды ідзе яму на сустрэчу. Карацей, усяго за пяць год мая зарплата з 200 рублёў вырасла да 350. Між іншым, мой малодшы брат, які ў 1980 годзе прыйшоў да мяне ж вучнем, таксама цяпер зарабляе не менш за 300 рублёў у месяц. Нават апырэдзіў мяне і ўжо пабудоваў сабе кааператыўную кватэру.

У Ірыны Трацяковай няма прыкметных поспехаў. Яна, як і раней, атрымлівае каля 100

рублёў. Але лічыць гэта натуральным, бо ў яе не было асаблівых магчымасцей для вучобы. Тры гады з пяці яна знаходзілася ў водпусках — даглядала дзяцей: у 1982 годзе нарадзіўся сын, а ў 1984 — дачка.

— Нягледзячы на такі хуткі рост нашай сям'і, асаблівых матэрыяльных цяжкасцей мы не зведалі, — гаворыць яна. — Мы ўжо купілі і халадзільнік, і тэлевізар, і дываны. Самае ж галоўнае — сабралі і ўнеслі першы ўзнос за нашу трохпакаёвую кааператыўную кватэру.

Вядома, не ўсё ў Трацяковых ішло так проста і гладка, як атрымліваецца ў іх расказаць. Проста ім цяпер не вельмі хочацца ўспамінаць мінулыя цяжкасці: як жылі ў чужых людзей, як эканомілі кожны рубель, як з-за нараджэння малодшай дачкі адмаўлялі сабе ў пачэўках у санаторыі і на экскурсіі.

— Затое цяпер мы ўсё навярстаем, — гаворыць Генадзь. — Дзеці крыху падрослі, абодва ходзяць у дзіцячы сад. Надоўга і цяпер з імі не паедзеш, але на выхадныя дні можна браць пачэўкі на заводскую базу адпачынку. А пойдучы ў школу, і зусім проста будзе: яны — у піянерскі лагер, мы — у дом адпачынку... Не, праблемы, вядома, ёсць і яшчэ будуць. Але ў цэлым перамены ў жыцці маёй сям'і абнадзейваюць. І многія з іх звязаны з пераменамі на заводзе. Больш і лепшай якасці прадукцыю мы выпускаем — больш сродкаў траціцца на паляпшэнне ўмоў нашай працы, быту, адпачынку. Вось чаму мы, рабочыя, галасуем за навукова-тэхнічны прагрэс.

Пракаменціраваць расказ Генадзя і Ірыны Трацяковых я папрасіла генеральнага дырэктара вытворчага аб'яднання «Мінскі станкабудаўнічы завод імя Кірава» Георгія Навумовіча.

— Безумоўна, Генадзь мае рацыю: і рабочыя, і кіраўнікі прадпрыемства ў роўнай ступені зацікаўлены ў пошуку і ўкараненні новых машын і новых тэхналогій, — сказаў дырэктар. — Як і Трацякоў, прывяду канкрэтныя лічбы і факты. За мінулыя пяцігодку на тэхнічнае пераўзбраенне завода патрачана 10,6 мільёна рублёў. На гэтыя сродкі мы ўкаранілі 39 станкоў з лічбавым праграмным кіраваннем, 9 прамысловых робатаў з праграмным кіраваннем, 12 збалансаваных маніпулятараў, 14 адзінак спецыяльнага высокапрадукцыйнага абсталявання і шэраг іншых станкоў. Усяго на прадпрыемстве дзейнічае ўжо 21 комплексна-механізаваная лінія, 90 станкоў з лічбавым праграмным кіраваннем і 40 спецыялізаваных станкоў. Усё гэта дае магчымасць заводу, які з'яўляецца, дарэчы, адзіным у краінах Савета Эканамічнай Узаемадапамогі па вытворчасці працяжных станкоў, выпускаць прадукцыю, якая па сваіх тэхнічных характарыстыках знаходзіцца на ўзроўні сусветных стандартаў.

Рост колькасці і якасці выпускаемых заводам станкоў — гэта рост прыбытку, а значыць, і сродкаў, адлічваемых на сацыяльна-культурнае развіццё. У 1981-1985 гадах, напрыклад, гэта суму складала больш за 3 мільёны рублёў капітальных укладанняў. Толькі за некалькі апошніх год мы пабудавалі жы-

лы дом для 50 маладых сем'яў, яшчэ адзін дзіцячы сад (цяпер іх у нас 3), прадуктовы магазін у 240-кватэрным жылым доме... Жыллёвае будаўніцтва забірае самую значную частку нашых расходаў. І тым не менш, на жаль, мы пакуль не можам забяспечыць асобнымі дзяржаўнымі кватэрамі ўсіх жадаючых. Таму памагам рабочым будаваць кааператыўныя, у прыватнасці, даём доўгатэрміновыя грашовыя пазыкі. А для халасцякоў ёсць два добраўпарадкаваныя інтэрнаты.

Затое амаль поўнасцю вырашылі праблему з месцамі для дзяцей у дзіцячых садах, з іх адпачынкам у заводскім піянерскім лагерах. Штогод не менш як 400 рабочых могуць адпачываць у санаторыях, дамах адпачынку, на турбазах. І ўсё гэта — за 20-30 працэнтаў кошту.

Дарэчы, калі падлічыць усе «даплаты», што робяць за сем'і завод, прафсаюз, дзяржава, то выявіцца, што кожная сям'я дадаткова да свайго бюджэту мае яшчэ прыкладна 2 000 рублёў у год. Напрыклад, тым жа Трацяковым нават у галаву не прыйдзе «выкрываць» з зарплаты грошы на лячэнне ці адукацыю сваіх дзяцей. Ці на сваю вучобу. Між тым, на навучанне рабочых новым ці сумежным прафесіям за пяць год завод патраціў каля 245 тысячч.

І яшчэ адна лічба. У 1981 годзе сярэдняя зарплата рабочых нашага прадпрыемства складала 201,7 рубля, цяпер — 235,4.

Але я не схільны толькі матэрыяльнай зацікаўленасцю тлумачыць той удзел, які рабочыя прымаюць пры абмеркаванні планаў далейшага тэхнічнага пераўзбраення прадпрыемства. Вялікае значэнне мае і іх жаданне даваць такую прадукцыю, якой можна ганарыцца. Новае ва ўсім і заўсёды павінна быць лепш за старое — вось пазіцыя, якой аднадушна прытрымліваюцца і адміністрацыя, і працоўны калектыў.

Наталля БУЛДЫК.

АСАБІСТЫЯ ПАДСОБНЫЯ ГАСПАДАРКІ: СУТНАСЦЬ, ЗНАЧЭННЕ, ПЕРСПЕКТЫВЫ

ВАЖНАЯ, АЛЕ ДАПАМОЖНАЯ РОЛЯ

У публікацыях пра савецкую сельскую гаспадарку на Захадзе часта выкарыстоўваецца адзін і той жа стэрэатып. «Ну хіба можна ацэньваць пазітыўна сацыялістычную сельскую гаспадарку?! — усклікаюць іх аўтары. — Мяркуйце самі: дробныя прыватныя гаспадаркі ў СССР, маючы менш чым тры працэнты ўсіх ворыўных зямель краіны, атрымліваюць больш чвэрці валавой сельскагаспадарчай прадукцыі. Ці патрэбны да гэтага якія-небудзь дадатковыя каментарыі?»

Каментарыі патрэбны. Мы маем справу з падтасоўкай фактаў. Па-першае, неправамерна выдаваць асабістыя падсобныя гаспадаркі (АПГ) насельніцтва за «прыватныя», аднаціпныя з дробнымі капіталістычнымі. Па-другое, нельга супастаўляць несупастаўнае: аб'ём вытворчасці асабістых гаспадарак не мае прамой сувязі з агульнай плошчай прысядзібных участкаў, якія мае іх гаспадар.

ШТО ГАЛОЎНАЕ?

Галоўную ролю ў савецкай аграрнай вытворчасці адыгрываюць высокамеханізаваныя гаспадаркі — калектыўныя (калгасы) і дзяржаўныя (саўгасы). Яны даюць каля 100 працэнтаў збораў збожжа, сланечніку, баваўны, сьвірцу, цукровых буракоў у краіне. Іх доля ў вытворчасці малака, мяса, яек і воўны складае 70-80 працэнтаў.

Асабістыя падсобныя гаспадаркі насельніцтва ў забеспячэнні краіны прадуктамі харчавання адыгрываюць важную, але ў цэлым дапаможную ролю. Такія гаспадаркі маюць больш за 35 мільёнаў сямей. Яны трымаюць жывёлу і птушку, вырошчваюць бульбу, вінаград, фрукты, гародніну.

Атрымліваемыя прадукты людзі пераважна выкарыстоўваюць для ўласных патрэб. Лішкі прадаюць праз сістэму дзяржаўных і кааператыўных нарыхтоўчых арганізацый альбо непасрэдна насельніцтву на рынках. Доля гэтага сектара ў таварнай сельска-

гаспадарчай прадукцыі краіны адносна невялікая — усяго 11 працэнтаў. Астатняе дае грамадская вытворчасць.

НЕ ПРЫВАТНЫ СЕКТАР

Асабістыя падсобныя гаспадаркі ніяк нельга атаясамліваць з дробнымі прыватнымі, якія існуюць у краінах рыначнай эканомікі. У АПГ зусім іншая — сацыялістычная прырода. Перш за ўсё людзі, якія вядуць іх, па свайму сацыяльнаму статусу не дробныя сяляне, а работнікі сацыялістычнай эканомікі і члены іх сямей (або пенсіянеры, гэта значыць былыя работнікі). Сярод тых, хто карыстаецца прысядзібнымі ўчасткамі, каля дзвюх пятак складаюць калгаснікі, трэць — працаўнікі саўгасаў і іншых сельскагаспадарчых прадпрыемстваў, астатнія — працоўныя іншых сфер народнай гаспадаркі: настаўнікі, урачы, работнікі сферы паслуг і г. д. Для ўсіх іх, выключваючы пенсіянераў, праца ў грамадскай вытворчасці — асноўны занятак, а АПГ у поўным сэнсе слова — падсобныя.

Грамадская вытворчасць забяспечвае і асноўныя даходы. У калгасных сямей гэтая доля — тры чвэрці ўсіх даходаў, у работнікаў саўгасаў — як правіла, яшчэ больш. Як справядліва адзначаюць савецкія даследчыкі, сацыяльная псіхалогія ўладальнікаў АПГ вызначаецца грамадскай гаспадаркай. Іменна яна фарміруе кожнага як асобу.

Другая асаблівасць асабістага сектара савецкай аграрнай вытворчасці заключаецца ў яго самай цеснай сувязі з грамадскімі гаспадаркамі. Без гэтай сувязі, без апоры на грамадскія гаспадаркі АПГ эфектыўна функцыяніраваць не можа. Па сутнасці, у сапраўднасці працэс узаемагана перапляцення грамадскай і асабістага гаспадаркі, выгадны ўсяму грамадству.

СТРУКТУРА АПГ

Гэта перапляценне вызначаецца палітыкай дзяржавы, якая ўлічвае

структуру і іншыя асаблівасці АПГ. Каля 60 працэнтаў прадукцыі ў гэтым сектары складае жывёлагадоўчая (мяса, малака, яйкі і г. д.). На пачатак 1985 года ў ім налічвалася 23,9 мільёна галоў буйной рагатай жывёлы, 14,1 мільёна свіней, 32 мільёны авечак і коз. Кожная трэцяя карова, кожная пятая свіння, каза і авечка з існуючага ў краіне пагадоўя жывёлы належыць насельніцтву на правах асабістага ўласнасці.

Забяспечыць такі вялікі статак кармамі з невялікіх прысядзібных участкаў немагчыма. Бо іх максімальная плошча — 0,5 гектара, часцей жа за ўсё яны не перавышаюць 0,2—0,3 гектара. У адпаведнасці з існуючай практыкай значную частку кармоў гаспадарам участкаў выдзяляюць бясплатна ці па льготных цэнах калгасы і саўгасы. Апрача гэтага, грамадскія гаспадаркі аддаюць ў распараджэнне насельніцтва мільёны гектараў сенакосаў і пашаў. Усё гэта пацвярджае поўную неправамернасць супастаўлення аб'ёмаў атрымліваемай там прадукцыі з сумарнай плошчы прысядзібных участкаў насельніцтва. Карова жыхара савецкай вёскі, можна сказаць, толькі адной нагой стаіць на яго двары, а трыма — на грамадскай зямлі.

У апошнія гады ўзаемасувязі асабістых гаспадарак з грамадскімі ўзмацняюцца. Напрыклад, у практыку ўвайшло вырошчванне ўладарамі АПГ жывёлы і птушкі па дагаворах з калгасамі і саўгасамі. Грамадскія гаспадаркі пры гэтым забяспечваюць насельніцтва маладняком жывёлы і птушкі, кармамі. Гэта па сутнасці работа ў грамадскай гаспадарцы «на даму».

Такая кааперацыя прыносіць карысць абодвум бакам. Эканоміячы ў затратах на ўзвядзенне жывёлагадоўчых памяшканняў, калгасы і саўгасы дзякуючы гэтаму вызваляюць буйныя сродкі, неабходныя для жыллёвага і культурна-бытавога будаўніцтва. Пра-

ца ў АПГ хатніх гаспадынь, падлеткаў, пенсіянераў, а таксама і асноўных працаўнікоў (многія з іх зімой толькі часткова заняты ў грамадскай вытворчасці) павялічвае даходы сямей.

АБ БУДУЧЫНІ АПГ

У асабістых падсобных гаспадарках пакуль што дамінуе ручная праца. Па прадукцыйнасці яна намнога ўступае высокамеханізаванай саўгаснай і калгаснай вытворчасці. Чаму ж дзяржава падтрымлівае «неэканамічныя» асабісты сектар? Ці не лепш было б рабіць стаўку выключна на буйныя грамадскія гаспадаркі?

Выбраны падыход, як ужо гаварылася, дазваляе эканоміць на затратах. Паводле падлікаў савецкіх эканамістаў, толькі ў Расійскай Федэрацыі (буйнейшая рэспубліка, дзе жыць звыш 142 мільёнаў чалавек, гэта значыць больш палавіны ўсіх жыхароў СССР) для атрымання ў грамадскія гаспадарках прадукцыі, якая сёння вырабляецца ў АПГ, спатрэбіліся б дадатковыя капіталаўкладанні амаль 40 мільярдаў рублёў і каля трох мільёнаў дадатковых работнікаў.

Рэсурсы вялізныя. Іх больш мета-згодна накіроўваць на рэалізацыю іншых сацыяльных праграм, якія садзейнічаюць павышэнню народнага дабрабыту: жыллёвай, адукацыйнай, на навілічэнне вытворчасці спажывецкіх тавараў, паслуг і іншых мэты.

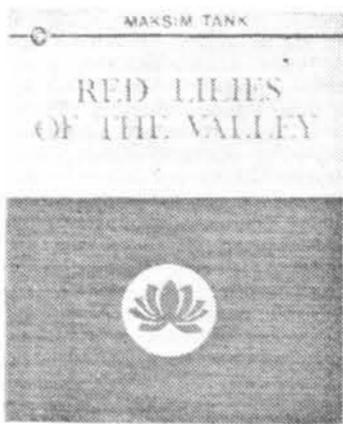
Побач з эканамічнымі АПГ выконвае таксама і істотныя сацыяльныя функцыі: дае людзям магчымасць «перамены працы»; з'яўляецца сродкам самавыяўлення; робіць больш змястоўным адпачынак; садзейнічае працоўнаму выхаванню падрастаючага пакалення, фарміраванню ў яго беражлівых адносін да прыроды, любові да працы.

Тэмпы развіцця грамадскіх гаспадарак вышэйшыя, чым у асабістых падсобных. Такім чынам, доля асабістага сектара ў аграрнай вытворчасці паступова зніжаецца (з 32,5 працэнта ў 1965 годзе да 25,3 у 1983-м), хоць у абсалютных лічбах застаецца значнай.

Гэта тэндэнцыя, відавочна, захавецца і ў будучыні.

Аляксей ДУМАЎ,
эканамічны аглядальнік АДН.

ВЫДАННІ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»

Нашым чытачам старэйшага пакалення не трэба прадстаўляць Максіма Танка. Імя народнага паэта Беларусі добра вядома ў многіх краінах. Творчасць яго асабліва блізкая нашым зарубезным суайчыннікам, выходцам з былой Заходняй Беларусі, дзе прайшлі юнацтва і маладосць Максіма Танка, дзе ім былі напісаны першыя вершы. Сапраўднае імя Максіма Танка — Яўген Іванавіч Скурко. Ён нарадзіўся ў 1912 годзе ў вёсцы Шылькаўшчына, недалёка ад Вілейкі, у сялянскай сям'і. Скончыў пачатковую школу, працягнуў вучобу ў гімназіі, але быў выключаны за ўдзел у студэнцкай дэманстрацыі. У пятнаццаць гадоў будучы паэт уступіў у Камуністычны Саюз моладзі Заходняй Беларусі, быў інструктарам яго Цэнтральнага Камітэта, вёў актыўную рэ-

валюцыйную дзейнасць, за што неаднаразова арыштоўваўся ўладамі буржуазнай Польшчы. У гэты ж час Максім Танк пачаў актыўна супрацоўнічаць з камуністычнай прэсай, публікаваць свае вершы, у якіх заклікаў працоўных Заходняй Беларусі да барацьбы супраць польскіх панюў, за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, уз'яднанне з БССР. Пасля вызвалення Заходняй Беларусі паэт актыўна ўключыўся ў літаратурнае і грамадскае жыццё рэспублікі. У гады Вялікай Айчыннай вайны вершы Максіма Танка, які працаваў у фантанавым і партызанскім друку, заклікалі народ да бясплітнай барацьбы з фашысцкімі акупантамі, праслаўлялі мужнасць і гераізм савецкіх воінаў і партызан, усялялі ўпэўненасць у перамогу. Некалькі дзесяткаў кніг напісана Максімам Танкам у пасляваенныя гады. Яго творчасць цесна звязана з жыццём рэспублікі, усёй краіны. За свае творы ён быў удастоены многіх урадových узнагарод. Адначасова з творчасцю Максім Танк актыўна ўдзельнічае ў грамадскім жыцці. Ён не раз выбіраўся Дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР і БССР, з'яўляецца старшынёй праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі.

«Пачынаючы свой літаратурны шлях, — піша Максім Танк, — я не ведаў, колькі цяжкасцей мне да-

дзецца сустрэць. Так жа, як і не ведаў, колькі яркіх, незабыўных дзён будзе ў мяне наперадзе. Нас было пянага, тых, хто пачаў спяваць нашы песні ў гады няволі, каму выпаў добры лёс сустрэць сонца свабоды над роднай зямлёй і быць не толькі песняром людскога гора, але і іх вялікага шчасці!»

З творчасцю паэта мы не раз знаёмлілі чытачоў на старонках газеты. Нядаўна ў серыі «Бібліятэчка газеты «Голас Радзімы» выдадзена брашура «Чырвоны ланцус» — зборнік вершаў паэта, перакладзеных на англійскую мову. Зроблена гэта па шматлікіх просьбах нашых суайчыннікаў, якія жывуць у англамоўных краінах. Гэта дасць ім магчымасць пазнаёміцца з творчасцю народнага паэта сваіх дзяцей і ўнукаў, сяброў і знаёмых. У зборніку ў храналагічным парадку змешчаны вершы, напісаныя ў розныя гады, што дапаможа чытачам праз творчасць паэта глыбей зразумець гісторыю Беларусі, адносіны да яе самога Максіма Танка.

Пераклад вершаў зроблены беларускай перакладчыцай Аніссяй Пракоф'евай, якая доўгі час вывучала творчасць паэта.

Спадзяёмся, што знаёмства з кнігай будзе прыемнае і карыснае для вас. Будзем удзячны за вашы водгукі аб ёй.

Р. ФАМІН.

Што? * Як? * Чаму?

На многіх нашых суайчыннікаў, што жывуць у капіталістычных краінах, цяжарам іладуцца розныя падаткі, якія яны плацяць у бюджэт дзяржавы, мясцовых органаў улады. Паведамляючы аб тым, што гэтыя выплаты забіраюць значную частку сямейнага бюджэту, многія цікавацца, ці збіраюцца у нашай краіне

ПАДАТКІ З НАСЕЛЬНІЦТВА

Так, сістэма абкладання падаткамі, як і ва ўсіх іншых дзяржавах, у нашай краіне існуе. Але яна прыныпова адрозніваецца ад тых, якія існуюць у краінах Захаду, дзе асноўная частка дзяржаўнага бюджэту складаецца з падатковых паступленняў. Напрыклад, бюджэт ЗША на дзевяност працэнтаў фарміруецца з іх. Сярэдняя рабочая сям'я адлічвае ў яго 35 цэнтаў з кожнага заробленага долара.

У руках сацыялістычнай дзяржавы знаходзяцца фабрыкі і заводы, гандлёвыя арганізацыі, саўгасы, здабываючая прамысловасць, транспарт і г. д. Іх вытворчая дзейнасць і ёсць асноўная крыніца ўсенароднага багацця, адлічэнні ад іх прыбытку — аснова дзяржаўнага бюджэту. А плацяжы насельніцтва складаюць у ім толькі невялікую частку. Так, летась паступленні ад такіх падаткаў склалі 29,8 мільярда рублёў, або крыху больш за восем працэнтаў.

Якія ж падаткі збіраюцца з савецкіх грамадзян? Існуюць падаткі мясцовыя і дзяржаўныя. Да мясцовых, зусім незначных па размеры, адносяцца падаткі з забудовы, зборы з уладальнікаў аўтатранспарту, зямельнага рэнта, разавыя зборы з тых, хто ганюць на калгасных рынках. Да дзяржаўных — падаходны і сельскагаспадарчы падаткі, а таксама падатак на маласямейных.

Асноўным у дзеючай сістэме падаткаабкладання з'яўляецца падаходны падатак. Збіраецца ён з зароботку рабочых і служачых, творчых работнікаў. З першых ста рублёў зароботку бярацца восем рублёў дваццаць капеек падатку, з кожных наступных ста — трынаццаць рублёў. Калі, напрыклад, заробок роўны 200 рублёў, то падаходны падатак складзе 21 рубель 20 капеек. Але, калі ў працаўніка ёсць чатыры або больш утрыманцаў, падатак зніжаецца на трыццаць працэнтаў, і з двухсот рублёў ён плаціць не 21 рубель 20 капеек, а 14 рублёў 84 капейкі.

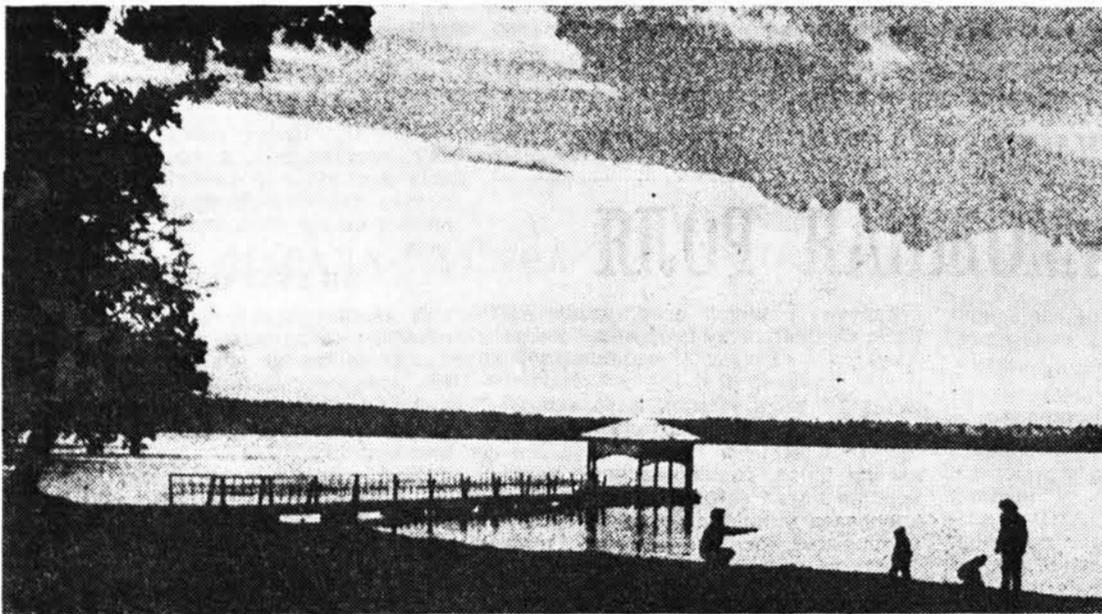
Ад уплаты падатку вызваляюцца інваліды Вялікай Айчыннай вайны, пенсіянеры, а таксама рабочыя і служачыя, заробтак якіх не перавышае семдзесят рублёў. Цалкам вызвалены ад падаходнага падатку калгаснікі. За іх яго ўносіць гаспадарка, дзе яны працуюць. Калгаснікі плацяць сельскагаспадарчы падатак, якім абкладаецца іх прысядзібны ўчастак. Падатак гэты вельмі незначны — у Беларусі не больш за 80 капеек за сотку (100 квадратных метраў) зямлі. І збіраецца ён толькі раз у год. Многія асабістыя гаспадаркі наогул вызвалены ад уплаты падаткаў: сельскіх настаўнікаў, урачоў, заатэхнікаў, аграномаў і некаторых іншых спецыялістаў сельскай гаспадаркі, а таксама сялян, якія дасягнулі ўзросту — мужчыны 60 гадоў, а жанчыны 55 гадоў.

Есць у нас яшчэ падатак на маласямейных. Ён абкладаецца бяздзетныя людзі. Мужчыны плацяць яго да 50-гадовага ўзросту, замужнія жанчыны да 45 гадоў. Адзінокія жанчыны ад гэтага падатку вызвалены. Размер яго складае шэсць працэнтаў ад сумы, якая перавышае 90 рублёў.

Такія падаткі плаціць насельніцтва ў нашай краіне. Трэба адзначыць, што падатковая палітыка Савецкай дзяржавы мае сваю накіраванасць. З дапамогай падаткаў адбываецца пэўнае перамяшчэнне сродкаў на карысць тых слабых насельніцтва, якія маюць патрэбу ў дапамозе. Напрыклад, падатак на маласямейных дае магчымасць расшырыць будаўніцтва дзіцячых устаноў — садоў, школ, бальніц. А гэта ў значнай ступені дапамагае мнагадзетным сям'ям.

У адрозненне ад становішча ў капіталістычных краінах, у нас фінансавыя адносіны грамадзяніна з дзяржавай не вычэрпваюцца толькі уплатай падаткаў. Большая частка сродкаў вяртаецца насельніцтву ў выглядзе грамадскіх фондаў спажывання. З кожным годам гэтыя фонды растуць і ў некалькі разоў перавышаюць суму, якую дзяржава атрымлівае ў выглядзе падаткаў.

Рост дзяржаўнага бюджэту і, такім чынам, расходаў на паліўнае дабрабыту людзей дасягаецца ў Савецкім Саюзе без узмацнення падатковага цяжару. Яго крыніца — пастаяннае, дынамічнае развіццё савецкай эканомікі.

На Свіцязі.

Фота А. ПЕРАХОДА і У. ШУБЫ.

ГИПОТЕЗА, ПОДКРЕПЛЕННАЯ ВЕСКИМИ СООБРАЖЕНИЯМИ

ГДЕ НАХОДИТСЯ «КУХНЯ ПОГОДЫ»?

«В мантии Земли» — такой неожиданный ответ дают советские исследователи Игорь ЯНИЦКИЙ и Эдуард БОРОДЗИЧ. А в подтверждение своей гипотезы высказывают довольно веские соображения.

Если внимательно проанализировать метеорологические данные за несколько лет подряд, выяснится любопытная закономерность: над одними районами планеты повышенные или пониженные атмосферные давления наблюдаются чаще, чем над другими. Более того, именно здесь обычно и зарождаются циклоны и антициклоны.

Значит, существует какают причина, какой-то механизм, приводящий к такому эффекту.

Источник атмосферных аномалий не может находиться в космосе — известные

ныне закономерности космических излучений никак не могут приводить к эффекту, обнаруженному Яницким и Бородзичем. Источник не может находиться и в атмосфере или океане — согласно законам газодинамики, существование стабильных аномалий в подвижных газовых и водных средах невозможно. Земная поверхность? И тут никакой зависимости — выявленные области расположены и над сушей, и над морем, над горами и пустынями, тундрой и субтропиками. Земная кора? Неумолимые законы статистики свидетельствуют, что между процессами в коре и обнаруженными атмосферными аномалиями нет никакой связи.

Остается единственный вывод: каким бы невероятным он ни казался, источник

погоды расположен в недрах планеты — ее мантии.

...В январе этого года на конференции по геотектонике, проходившей в Геологическом институте Академии наук СССР, Яницкий и Бородзич впервые публично выступили со своей гипотезой. Она оказалась столь неординарной, что авторов буквально засыпали вопросами.

— Как быть с тем фактом, что колебания погоды совпадают с периодами солнечной активности?

— Прежде всего напомним, что по законам статистики лишь отсутствие корреляции (взаимобусловленности) между событиями доказывает, что связи между ними нет, в то время как ее наличие доказывает лишь то, что она может быть. А может и не быть. Так вот, существует гипотеза, что ядро Зем-

ли вращается, причем период вращения совпадает с периодом солнечной активности. Возможно, что за этим совпадением стоят какие-то общие космогонические законы, но важно другое: корреляция между погодой и активностью Солнца случайна.

— А как вы представляете себе механизм воздействия мантии на атмосферу?

— При взаимодействии мантии с ядром образуются так называемые мантийные каналы — грубо говоря, колебания столба веществ диаметром 25-30 километров и высотой 2900 километров. Это приводит к появлению гравитационных аномалий, которые, правда, слишком слабы, чтобы непосредственно влиять на молекулы воздуха, но вполне достаточно, чтобы в тысячу и более раз изменить концентрацию аэрозолей — взвешенных в воздухе капелек воды диаметром около 0,2 микрона. А аэрозоли — это центры конденсации паров воды, и, как давно доказано метеорологами, их концентрация

непосредственно влияет на погоду.

— А вы проверяли, остаются ли обнаруженные вами в атмосфере погодные центры на одних и тех же местах, как должно быть, если они связаны с мантийными каналами?

— Проверяли: «гвоздями приколотены».

...Итак, высказана идея, что погоду на Земле делают недра. Что ж, будущее покажет, насколько правы исследователи. Может быть, на основе выдвинутой ими теории наконец-то удастся создать точную и надежную методику составления метеорологических прогнозов. А пока, к сожалению, остается во многом справедливым убеждение, высказанное полвека назад советским ученым, создателем теории непотопляемости кораблей адмиралом Крыловым: «К точным наукам отношу математику, астрономию и геодезию, к неточным же — астрологию, хиромантию и метеорологию»....

(ЛПН).

МЕЖДУНАРОДНАЯ СОЛИДАРНОСТЬ ТРУДЯЩИХСЯ

ПУТЬ ОТ ИСТОКА

100 лет назад мир стал свидетелем трагических событий, вошедших в историю как «Чикагская бойня» и связанных с рождением Первой — Дня международной солидарности трудящихся. Эти события начались с того, что 1 мая 1886 года 40 тысяч рабочих Чикаго объявили забастовку, требуя законодательного установления 8-часового рабочего дня. 2 мая здесь состоялась организованная мирная демонстрация базирующихся пролетариев. 3 мая мирные выступления рабочих были нарушены полицейской провокацией. Нападение на мирный митинг, полиция открыла стрельбу по его безоружным участникам. В результате 6 человек были убиты и 50 тяжело ранены.

Это событие вызвало массовое возмущение в стране. Чтобы заклеймить убийц позором, профсоюзы приняли решение созвать 4 мая на площади Хеймаркет в Чикаго митинг протеста. Он также проходил организованно, спокойно. На площадь пришли рабочие с детьми, женами. Однако, когда участники митинга стали расходиться, вновь появилась полиция. Провокатор, оставшийся неизвестным, бросил в ряды полицейских бомбу. 7 из них были убиты, многие получили ранения. В свою очередь полиция открыла огонь по толпе, расстреливая бегущих рабочих.

После кровавых событий в Чикаго в Соединенных Штатах началась кампания разнузданной травли рабочего и демократического движения. Власти штата Иллинойс возбудили против руководителей чикагских пролетариев уголовное дело об обвинении в убийстве. И хотя доказать их причастность не удалось (мало того, даже выяснилось, что в момент взрыва на площади Хеймаркет они не присутствовали вовсе), обвиняемые были приговорены к смертной казни.

Такова предыстория, получившая в дальнейшем самое большое развитие. В защиту несправедливо осужденных во многих крупных городах США прокатилась волна массовых выступлений. Против приговора чикагского суда протестовали и тысячи английских рабочих. Своё возмущение по этому поводу выразила группа депутатов Национального собрания Франции, муниципальные советы Парижа и департамента Сены. Многочисленные митинги состоялись в Голландии, России, Италии, Испании и других государствах Европы. Но несмотря на массовое движение протеста, часть осужденных была казнена.

Рабочие не забыли ни этого преступления властей, ни героического поведения на суде своих товарищей. На 1 мая 1890 года Американская федерация труда назначила всеобщую забастовку с требованием 8-часового рабочего дня.

Вопрос о первомайском празднике возник на первом учредительном конгрессе II Интернационала. В повестке дня он не значился, но многие делегаты поднимали его в своих выступлениях. Их мнение обобщил французский делегат Лавинь, предложивший проект резолюции, в которой говорилось, что 1 мая 1890 года рабочие должны во всех странах организовать манифестации и предъявить требования об установлении 8-часового рабочего дня. Выступления рабочих в этот день, по его мнению, следовало организовать в такой форме, которая бы наилучшим образом соответствовала условиям каждой страны. Предложение Лавиньи вызвало возражений. Оно было поддержано подавляющим большинством участников. «Назначается великая международная манифестация в раз навсегда установленное число», — говорилось в резолюции конгресса, — чтобы разом, во всех странах и во всех городах... трудящиеся предъявили общественным властям требование ограничения законом рабочего дня до 8 часов, а также выполнения других постановлений международного конгресса в Париже...».

Решение конгресса было с удовлетворением встречено революционными марксистами. Фридрих Энгельс оценил его как «...самое лучшее, что сделал конгресс».

Призыв Парижского конгресса нашел самый широкий отклик почти во всех странах Европы. Сотни тысяч трудящихся Германии, Австрии, Франции, Испании, Италии вышли на первомайские демонстрации. Вильгельм Либкнехт писал в то время, что выступления 1 Мая являются «первыми мощными, охваты-

вающими весь мир действиями мирового пролетариата».

Успех первого празднования способствовал тому, что многие рабочие организации приняли решение о проведении Первой в 1891 году. Учитывая настроение пролетарских масс и их организаций, Брюссельский конгресс II Интернационала, проходивший 16—23 августа 1891 года, призвал ежегодно праздновать Первое мая. Следующий, Цюрихский конгресс (август 1893 года) подтвердил это решение...

С тех пор день 1 Мая стал традиционным праздником международной пролетарской солидарности, днем демонстрации сил рабочего класса всего мира.

В России Первой впервые был отмечен в 1890 году. В 1891 году первомайская демонстрация прошла в Петербурге, в 1892 году — в Туле, в 1893-м — в Казани, в 1894-м — в Киеве и Нижнем Новгороде. С 1897 года первомайские демонстрации и стачки стали в стране повсеместными и в большинстве случаев носили уже политический характер. Первая политическая демонстрация, в которой участвовало 10 тысяч человек, состоялась 1 мая 1900 года в Харькове. Крупным событием, связанным с празднованием 1 Мая, стало и выступление рабочих Обуховского завода в Петербурге, которое привело к столкновению с войсками и баррикадным боям. В 1905 году празднование Первой происходило уже в 177 городах страны и проводилось под лозунгом подготовки вооруженного восстания.

Октябрьская социалистическая революция, открывшая новую эру всемирной истории, активизировала борьбу трудящихся масс за свои права во всем мире. В новых исторических условиях празднование Первого мая повсеместно приняло революционный характер. «Изменилась картина празднования пролетарского дня не только у нас. Во всех странах рабочие стали на путь борьбы с империализмом», — говорил В. И. Ленин, выступая 1 Мая 1919 года на Красной площади в Москве.

Таким образом, можно констатировать: празднование Первого мая представляет собой важное звено в цепи революционных выступлений трудящихся масс. Главным, решающим элементом первомайского праздника является при этом укрепление и расширение солидарности пролетариев всего мира, их совместные выступления в защиту общих требований. Первомайские праздники стали не только демонстрацией интернациональной солидарности, но и сплоченности рабочего класса и его союзников. История Первой — образцом пролетарского интернационализма в действии.

В наши дни традиции пролетарского интернационализма приобрели особую актуальность. Расширилась и сфера применения его принципов: с образованием мировой системы социализма они стали основой отношений между странами социалистического содружества. Принципы интернациональной солидарности ныне осязательно проявляются и в национально-освободительном движении. Все более широко распространение идеи пролетарского интернационализма получают и в развитых капиталистических странах. Возрастание экономической и политической роли рабочего класса и всех трудящихся повышает значение пролетарского интернационализма в борьбе за мир, демократию и социальный прогресс.

Дальнейшее развитие принципы пролетарского интернационализма получили в новой редакции Программы КПСС. Три главных из них при этом выделяет основополагающий документ партии советских коммунистов. Это — международная пролетарская солидарность и сотрудничество всех отрядов мирового революционного процесса; единство национальных и интернациональных задач коммунистических партий; равенство и независимость национальных отрядов рабочего и коммунистического движения. КПСС рассматривает себя как составную часть международного коммунистического движения. Она оценивает свою деятельность по совершенствованию социалистического общества и продвижению к коммунизму как важнейшую интернациональную задачу, решение которой отвечает интересам всего человечества.

Михаил МИХАЙЛОВ,
доктор исторических наук, профессор.

Перших гасцей прыняла ў Гомелі новая спецыялізаваная гасцініца «Турыст». У яе адна- і двухмесных нумарах могуць адначасова размясціцца больш як 350 чалавек.

Фота І. ЮДАША.

РУССКАЯ ПРАВОСЛАВНАЯ ЦЕРКОВЬ О ПРОБЛЕМАХ МИРА И РАЗОРУЖЕНИЯ

ПРЕДОТВРАТИТЬ
ВСЕГУБИТЕЛЬНУЮ ОПАСНОСТЬ

«О войне и мире в ядерный век» — с таким посланием патриарх Московский и всея Руси Пимен и Священный Синод Русской православной церкви обратились к православным, всем христианам, последователям других религий, самым широким кругам международной общественности. В этом документе дается глубокий богословский анализ современных проблем, волнующих человечество, содержится призыв к миру, разоружению, предотвращению ядерной катастрофы.

Представляя послание советским и иностранным журналистам, собравшимся в конференц-зале издательского отдела Московской Патриархии, митрополит Киевский и Галицкий Филарет, патриарший экзарх Украины, сообщил, что над его составлением работали члены комиссии по вопросам христианского единства в течение почти двух лет. Послание наиболее полно и глубоко отражает позицию Русской Православной церкви. Митрополит Крутицкий и Коломенский Ювеналий отметил, что были учтены и аналогичные послания других христианских конфессий, в частности он дал высокую оценку посланию конференции католических епископов Соединенных Штатов, деятельности Папской академии наук.

В документе Русской Православной церкви говорится, что характер и объем вооружений наиболее развитых современных государств таков, что в случае ядерной войны в считанные часы ударные волны, вихри огня и смертоносная радиация уничтожат целые страны, оставив на месте выжженные на века пустыни. Непредсказуемы ужасные последствия для тех людей, кто сможет уцелеть. Но есть все основания предполагать, что они будут обречены на вымирание. Одинаковой с людьми участи будут подвержены животный и растительный мир планеты. В самом деле, вместо заботы видеть землю возделанным садом человек может превратить ее в безжизненную пустыню. Воистину страшное звание угрожает человечеству.

Ответственность за нынешнее усиление международной напряженности возлагается на правящие круги США. Приписывая происходящие освобождения и развития вмешательству Советского Союза, они осуществляют политику конфронтации, усиливая ее стремлением к военному превосходству, что находит выражение в гонке вооружений. Все это приводит к нагнетанию международной напряженности и увеличивает опасность возникновения ядерной войны.

Послание осуждает опасные планы милитаризации космоса. Указывается, что создание так называ-

емой системы противоракетной обороны космического базирования породит иллюзию безнаказанности нанесения первого ядерного удара, резко усилит опасность возникновения ядерной войны, возгревает новый невиданный доселе по технологической изощренности и соответственно баснословной стоимости виток в гонке вооружений. Сократится человеческий фактор в управлении техникой и увеличится роль случайностей и ошибок при ее функционировании, риск появления такой ситуации, в которой люди при всем желании не смогут предотвратить ядерную катастрофу. Требуя все больших жертв, такая политика ведет к эксплуатации всевозможных ресурсов также и развивающихся стран, которым необходимо их использование для утоления своих вопиющих нужд, для социального и экономического развития.

Мы со всей решительностью заявляем, говорится в послании, что современная действительность требует неотложного принятия таких мер, которые могли бы полностью отвести от человечества ядерную угрозу. Этому призвана служить программа поэтапного освобождения Земли от ядерного оружия к концу настоящего века, с которой выступило в середине января Советское государство. Она научно обоснованна, проникнута высоким моральным смыслом, рассчитана на создание нового нравственного климата в международных отношениях.

Все это глубоко созвучно, мы убеждены, христианскому отношению к проблеме войны и мира, говорится в послании. Отсюда, естественно, наше, верующих людей, всецелое приятие и поддержка миролюбивого курса СССР, добивающегося прочного и справедливого мира для всех без исключения народов.

Утверждая, что ядерная война является тяжким грехом против бога и человека, и заботясь о спасении от гибели настоящих и грядущих поколений, Русская Православная церковь всем строем своих богослужений, проповедей и священнодействия воспитывает своих членов в духе мира Христова, отмечается в документе Священного Синода. Церковь призывает сделать все возможное, чтобы предотвратить всегубительную опасность. Любые шаги, любые усилия в этом направлении благословенны. Но прежде всего, необходимо поставить преграду гонке вооружений, остановить ее и повернуть вспять, дабы навсегда избавиться мир от ядерного и иного оружия массового уничтожения. Такова задача нашей церкви, всех других церквей, задача экуменическая, межрелигиозная, такова задача всех людей доброй воли.

(АПН).

Бязозавы сок у Беларусі мае, напэўна, не меншую папулярнасць, чым у Канадзе — кляновы. Калісьці пра яго смак мог меркаваць толькі жыхар вёскі, таму што збіралі бязозавік па старадаўняй звычцы ў асноўным сяляне. Цяпер жа ў любым кафэ, прадуктовым магазіне, а ў цёплую пару — проста на рагу амаль што кожнай вуліцы і ў сталіцы, і ў самым маленькім гарадку Беларусі прадаюць бязозавы сок.

НА ЗДЫМКУ: Ларыса КАМЕНЕВА і Тамара ВАЛЫНЕЦ, удзельніцы мастацкай самадзейнасці Палаца культуры прафсаюзаў горада Брэста, каштуюць свежы бязозавік, сабраны на роднай Брэстчыне. Фота Э. КАБЯКА.

УСПАМІНЫ ПРА ПІСЬМЕННІКА

УДЗЯЧНЫ ЗА ШЧЫРУЮ ПАРАДУ

Яшчэ падлеткам я прачытаў у школьнай чытанцы маленькае апавяданне «Пяць дыкак заціркі», замест якога паказаўся мне вельмі блізім, нават родным, здавалася, што напісаў яго чалавек, які ведаў не толькі маю вёску, але і нашу вялікую гаротную сям'ю. Словам, думаў, што гэта — справа рук нейкага майго аднавяскоўца. Канкрэтна ж не мог нікога «западозрыць» у гэтым «злачынстве». Як ні стараўся перабраць у памяці сваіх землякоў, ніхто не падыходзіў на ролю аўтара, таму што ўсе яны былі неписьменнымі. Тады я пачаў грашыць на завознікаў, якія часта начавалі ў нашым доме, пакуль дачакаюцца сваёй чаргі ў млыне.

— Глядзі, Алесь, як нашу сям'ю нехта прапісаў, — сказаў аднойчы я свайму сябру, будучаму паэту Алесю Пруднікаву.

Ён узяў з маіх рук кніжку і пачаў уважліва чытаць апавяданне. А як толькі дачытаў да канца, засмяяўся і кажа:

— Дык гэта ж не пра вас, а пра нас напісана. Ты, Паўлюк, паглядзі лепш і са мною згодзіся.

— А, можа, ён адразу і нас, і вас прыхваціў? — пачаў разважаць я. — Як ты думаеш?

— А хто б гэта мог так пра нас напісаць?

— Ты ж бачыш хто — Змітрок Бядуля.

— Я і сам бачу, што Бядуля. А хто пад гэтым прозвішчам хаваецца?

— Вось гэтага я не ведаю, — адказаў мой сябар. — Пэўна, нехта з былых завознікаў.

Так мы тады і звалілі ўсю «віну» на завознікаў, якія, як нам здавалася, адважыліся абсмяяць нас за нашу гасцінасць. А калі праз нейкі час трапіла ў рукі кніжка гэтага «злосніка» «На зачарованых гоняках», то зразумелі, што апавяданне «Пяць дыкак заціркі» напісана пісьменнікам Змітраком Бядулем, а не прыдуманым намі завознікам. У дадатак да ўсяго гэтага наш настаўнік Раман Цімафеевіч паведаміў аб тым, што Змітрок Бядуля піша і вершы пад псеўданімам Ясакар. Ён парамаўдаваў прачытаць яго вершаваны зборнік «Пад родным небам» і паэму «Беларусь».

Пасля гэтага мы яшчэ больш зацікавіліся творчасцю

Змітрака Бядулі. Неўзабаве выйшла з друку яго аповесць «Салавей». Не мінула нашых рук і першая частка рамана «Язэп Крушынін».

Асабіста ж са Змітраком Бядулем знаёміўся толькі ў канцы 1930 года, калі прыехаў на сталае жыццё ў Мінск.

Аднойчы яшчэ зусім маладымі мы з сябрам і земляком Алесем Пруднікавым прынеслі да Бядулі сваю сумесную п'есу. Яна ўжо ставілася ў нашым школьным тэатры, і нам здавалася, што яе можна «рухаць наперад». Адылася сустрэча ў Доме пісьменніка ў час абеду. Бядуля не адмовіўся даць кансультацыю. Калі ж пагартаў наш рукапіс, то параіў звярнуцца да Уладзіслава Галубка, бо не лічыў сябе спецыялістам у драматургіі. Да кансультацый моладзі ён ставіўся вельмі сур'ёзна, з вялікай адказнасцю і таму палічыў сябе не ў праве ацэньваць п'есу нават такіх зялёных пачаткоўцаў, як мы. Аднак запрасіў прыходзіць, калі будзе напісана намі аповесць ці апавяданне.

Праз дзень мы прынеслі на суд пісьменніка апавяданне — таксама калектыўны твор. Яно было маленькае, таму Бядуля тут жа і прачытаў яго. Прачытаў і «пахадзіў» па ім чырвоным алоўкам, які заўсёды насіў з сабой на ўсялякі выпадак.

— На вялікі жаль, з гэтага вашага «твора» апавяданне не атрымалася, — адразу без лішніх слоў вышліў Змітрок Бядуля. — Над ім яшчэ трэба шмат прапрацаваць, каб яго можна было назваць апавяданнем. Як прапрацуеце, прыходзьце, будзем зноў разам глядзець.

Убачыўшы нашы разгубленыя твары, каб падтрымаць, спытаўся, ці не пішам вершаў. Вершы былі. Тут жа прачыталі тое-сёе напамінь. Уважліва праслухаўшы «выступленні», Змітрок Бядуля параіў звярнуць большую ўвагу менавіта на паэтычную творчасць, бо, на яго погляд, тут спробы былі больш паспяховымі.

З таго часу мы з Бядулем пачалі вітацца, як добрыя знаёмыя. Калі што-небудзь з нашых твораў з'яўлялася ў друку, ён абавязкова знаходзіў добрыя словы, каб падбадзёрны маладых паэтаў.

Павел ПРУДНІКАЎ.

ЛЕПШЫЯ З ЛЕПШЫХ

Стала ўжо добрай традыцыяй праводзіць штогадовыя Усесаюзныя конкурсы на лепшыя па мастацкаму афармленню і паліграфічнаму выкананню выданняў. У Маскве падведзены вынікі чарговага, XXVII конкурсу «Мастацтва кнігі-85». На ім было прадстаўлена звыш 500 кніг і альбомаў ад цэнтральных, рэспубліканскіх і абласных выдавецтваў нашай краіны, якія атрымалі высокі адзнакі на адпаведных рэспубліканскіх і міжрэспубліканскіх конкурсах.

Ад Беларускай ССР ва ўсесаюзным форуме актыўны ўдзел прынялі выдавецтвы «Беларусь», «Мастацкая літаратура», «Юнацтва», «Народная асвета» і «Вышэйшая школа».

У адпаведнасці з умовамі конкурсу ўзнагародамі адзначаны 100 выданняў. Па рашэнню савета журы, у пасяджэнні якога прынялі ўдзел буйныя савецкія спецыялісты, а таксама прадстаўнікі амаль усіх сацыялістычных краін, высокія прызы былі прысуджаны дзевяці беларускім выданням.

Дыплама першай ступені па раздзелу палітычнай літаратуры ўдастоены зборнік «Вождь, учитель и друг. Воспоминания уроженцев Белоруссии о В. И. Ленине» (выдавецтва «Беларусь», мастак Вадзім Масцераў).

Выданне гэтае вылучаецца цікавым падоўжаным фарматам, арыгінальнай сучаснай канструкцыяй, лаканічным, з густам выкананым вонкавым афармленнем, якое і па каляровай

гаме, і па шрыфтавых акцэнтах добра спалучаецца з унутранай пабудовай кнігі. Зборнік дапаўняюць дакументальныя фотаздымкі правадыра, а таксама каляровыя рэпрадукцыі з карцін вядомых беларускіх жывапісцаў М. Савіцкага, К. Касмацова, І. Давідовіча, А. Шыбнёва, Л. Асядоўскага і іншых.

Дзве кнігі выдавецтва «Юнацтва» адзначаны дыпламамі другой ступені. Асаблівай увагі заслугоўвае афармленне беларускай народнай казкі «З рогаўсяго многа» мастаком Уладзімірам Савічам, які вынайшаў свой уласны ключ у вырашэнні казачных вобразаў. Арыгінальна выкананы макет кнігі. Дарэчы, упершыню сярод беларускіх графікаў У. Савіч на гэты раз быў удастоены самай высокай узнагароды Усесаюзнага конкурсу — дыплама імя Івана Фёдарова за афармленне беларускай народнай казкі «Малы мальшчок» для выдавецтва «Радуга».

На добрым прафесійным узроўні, з улікам нацыянальнага каларыту аформлена мастаком Мікалаем Казловым арабская казка «Сіндбад-мароход». Вобразны рознакаляровы ілюстрацый значна ўзбагачаюць тэкст.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» атрымала ўзнагароды за тры кнігі (усе трэцяй ступені). У першую чаргу тут варта адзначыць афармленне паэмы Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш» у перакладзе на беларускую

мову Я. Семяжона. Як вядома, паэма польскім класікам была напісана на беларускім матэрыяле. Графік Васіль Шаранговіч удала, па-майстарску выкарыстаў гэтую акалічнасць. Каляровыя сюжэтныя ілюстрацыі атрымаліся пераканаўчымі па тыпажу, этнаграфічнай арыентацыі, этнаграфічнай арыентацыі. Кніга выканана ў традыцыйным плане і мае падарунковы характар.

Віртуозна, з высокім прафесійным майстэрствам аформлена вядомым графікам Арленам Кашкурэвічам кніга Пятра Бітэля «Паэмы». Тут мастак дакладна малюе гістарычныя вобразы. Ён удала будзе макет, свабодна кампонуе на разваротах ілюстрацыі.

Цікавае мастацкае вырашэнне кнігі Стэфана Жаромскага знайшоў мастак Аляксандр Шэвэраў. У гэтай рабоце ён паказаў сябе вопытным ілюстратарам і дызайнерам макета.

Дыпламамі трэцяй ступені таксама адзначаны кнігі вучэбных выдавецтваў «Вышэйшая школа» «Як займацца самавыхаваннем» (аўтар А. Кочатаў, афармленне Сяргея Пчалінцава), вучэбны дапаможнік «Тэрмадынаміка, цеплаперадача і рухавікі ўнутранага згарання» (афармленне Уладзіміра Жаркевіча, графічнае выкананне Валерыя Шмідава), а таксама кніга для школьнікаў выдавецтва «Народная асвета» «Самая аснова рэчаў» (аўтар М. Кушын, мастак Аляксандр Шэвэраў). Мікалай ГАНЧАРОВ.

КАЗКІ ЕДУЦЬ У ІТАЛІЮ

Малюніца аформлення беларускіх народных казкі «Удовін сын», «Ігаронцы» і іншыя, выпушчаныя выдавецтвам «Юнацтва» для самых маленькіх чытачоў, адпраўлены ў італьянскі горад Балонья на кірмаш дзіцячай і юнацкай літаратуры.

— Казкі, выдадзеныя ў

Мінску і надрукаваныя на паліграфкампінаце імя Коласа, падабаюцца зарубезным дзецям, — сказаў дырэктар выдавецтва В. Лукаша. — На апошнім міжнародным кніжным кірмашы ў Маскве мы заключылі дзясяткі кантрактаў на выданне беларускай літаратуры для

падлеткаў на розных замежных мовах агульным тыражом некалькі мільёнаў экзэмпляраў. Ужо надрукаваны на іспанскай мове зборнік «Дзеці-герой» і казка «Пісца-хітрца» для кубінскай дзяцівы, а на французскай — казка «Удовін сын» для маленькіх бельгіячоў.

Беларускі чытач атрымаў ад «Юнацтва» «Казкі народнага свету», творы Р. Кіплінга, Ф. Купера, Ж. Верна.

ЗАВЯРШЫЛАСЯ ВЫДАННЕ «ТЛУМАЧАЛЬНАГА СЛОЎНІКА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ»

ВАГА СЛОВА

Калі хочучь падкрэсліць аўтарытэт якой-небудзь асобы, яе ўглыбляю на тыя ці іншыя падзеі, карыстаюцца выразам: яго слова мае вагу. А сапраўды, ці можна ўзважыць слова? Якія існуюць крытэрыі для вызначэння большай або меншай вартасці таго ці іншага слова з вялікай колькасцю вядомых нам слоў? Складана даць пэўны і адназначны адказ на гэтыя пытанні.

Слова само па сабе — гэта толькі знак, пры дапамозе якога адлюстроўваецца тая ці іншая з'ява рэчаіснасці. Пэўная гукавая абалонка звязваецца ў нашай сядомасці з тым ці іншым кавалачкам жыцця — прадметам, якасцю, адносінамі, дзеяннем, станам. Таму і адказ на пытанне пра вартасць слова трэба шукаць у нашай рэчаіснасці, у дні сённяшнім і заўтрашнім, у глыбінных плынях жыцця. Гэта і ёсць тыя крытэрыі, што вызначаюць яго вартасць, прыгажосць і каштоўнасць. Чысцінёй і празрыстасцю напоўнены для нас словы **Радзіма, маці, мір, дзеці, каханне, любы**. Гэта дарагія нашаму сэрцу словы, якія абуджаюць у душы веснавое святло, клічуць жыць, марыць, змагацца. З трывогай і болей успрымаюць словы **вайна, зброя, смерць, фашызм**. У іх нам чуецца пагроза чалавечаму жыццю — самаму дарагому, што ёсць на планеце.

Па-сапраўднаму, не ва ўяўленні адчуць вагу слова мож-

на, менавіта ўзважыўшы яго ў друкаваным выглядзе. Кніга з'яўляецца найкаштоўнейшым сховішчам слоўнікавага запаса нашай мовы. І гэта датычыцца не толькі мастацкай літаратуры, але і навуковай, бо кожнае слова, зафіксаванае ў тым ці іншым творы, працы, непазрэдна звязана з нашай рэчаіснасцю, жыццём. Аднак сярод кніг, гэтых каштоўных сховішчаў слоў, ёсць такія, у якіх спецыяльна сабраны і размешчаны ў пэўным парадку словы з тлумачэннем або перакладам на іншую мову. Гэта слоўнікі. Акрамя таго, што слоўнікі могуць служыць карыснымі даведнікамі ў той ці іншай справе, яны з'яўляюцца неад'емнай часткай культуры нацыі, паказчыкам узроўню развіцця яе мовы. Гісторыя беларускай лексікаграфіі налічвае шмат грунтоўных і невялікіх па аб'ёму прац, выдадзеных у рэспубліцы і па-за яе межамі. Бібліяграфія рознага тыпу беларускіх слоўнікаў налічвае каля 500 назваў. Найбольш грунтоўныя з гэтых прац выдадзены ў Беларусі ў савецкі час. Да іх належаць Руска-беларускі і Беларуска-рускі слоўнікі, Тлумачальны слоўнік беларускай мовы, Гістарычны слоўнік беларускай мовы, выданне якога працягваецца, Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча, Тураўскі слоўнік і іншыя.

Асобае месца ў гісторыі беларускай лексікаграфіі займае

Тлумачальны слоўнік беларускай мовы ў пяці тамах, які нагледна дэманструе сёння вагу беларускага слова. Гэтая праца на сучасны момант уяўляе сабою самы поўны збор агульнаўжывальнай лексікі і фразеалогіі беларускай мовы дваццацістага стагоддзя і з'яўляецца нарматыўным філалагічным даведнікам сучаснай беларускай літаратурнай мовы. У шасці кнігах гэтага выдання сабраны і растлумачаны 105 056 слоў і фразеалагічных выразаў. Што ж адрознівае новы Слоўнік ад папярэдніх выданняў тлумачальнага тыпу? Па-першае, у гісторыі беларускай лексікаграфіі гэта першая шматтомная праца. Па-другое, у Слоўніку не толькі тлумачыцца сэнсавы бок лексічных адзінак, словазлучэнняў і марфем, але і дзеяцца стылістычная, граматычная і акцэнтацыйная характарыстыка кожнага асобнага слова з пункту гледжання норм сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Па-трэцяе, Слоўнік абагульняе багаты вопыт папярэдніх айчынных і зарубешнай славянскай слоўнікавай культуры і ў той жа час з'яўляецца глыбока сучасным выданнем па лексікаграфічных ідэях і свайму лексічнаму саставу.

Матэрыяльнай асновай тлумачальнага слоўніка беларускай мовы з'явілася фундаментальная картатэка сектара лексікалогіі і лексікаграфіі Інстытута мовазнаўства імя Янкі Ба Коласа АН БССР.

ВЕРНАСЦЬ

Народны пісьменнік Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы Васіль Быкаў за апавесць «Знак бяды» ўдасцеены Ленінскай прэміі. Старшыня Камітэта па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях СССР у галіне літаратуры пісьменнік Георгій Марнаў у артыкуле, прысвечаным лаўрэатам, пісаў, што гэта апавесць «вяртае да суровых гадоў Вялікай Айчыннай вайны, якой, па сутнасці, прысвечана ўся творчасць празаіка. Глыбока даследуючы народны характары, аўтар напісаў твор аб мужнасці і стойкасці, аб чалавечай годнасці і такой высокай маралі, якая ніколі не дазволіць ісці супраць сумлення, нават калі выбар стаіць паміж жыццём і смерцю. Пісьменнік звяртаецца да мінулага, гледзячы на яго з дэсперацкіх і гэта надае апавяданню асаблівую сталасць, мудрасць і, нягледзячы на трагізм падзей, усяляе аптымізм, веру ў чалавека».

Першае апавяданне Васіля Быкава было надрукавана ў «Гродзенскай праўдзе» ў 1949 годзе, у рэспубліканскім друку першы яго твор з'явіўся ў 1956 годзе.

З таго часу выдадзены дзесяткі кніг, па творах В. Быкава пастаўлены кінафільмы, напісаны п'есы, цыклаваць да якіх не змяняецца з гадамі. Васіль Быкаў стаў адным з вядучых пісьменнікаў у Беларусі і ў краіне. Галоўнай тэмай творчасці Васіля Быкава з'яўляецца мінулае вайны, жакі і цяжкасці якой ён зведаў сам. «Яго творчасць, — сказаў першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР паэт Ніл Гілевіч, — зрабіла прыметны дабратворны ўплыў на працу ўсіх, хто піша аб вайне, — і на старэйшых, і на маладзейшых яго таварышаў».

Васіль Быкаў заваяваў сусветную вядомасць, яго творы выдадзены ў 25 краінах свету калі ста разоў.

Літаратурны крытык Лола Дзюбюзер з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, дзе выдаюцца ўсе новыя творы В. Быкава, у артыкуле «Як чалавек павінен застацца чалавекам» пісала: «Калі чытаць творы Быкава адзін за адным, можна лёгка пераканацца ў тым, што сапраўды існуюць «быкаўскія героі» і «быкаўская сітуацыя»... Яго апавесці можна было б абазначыць адным суцэльным цыклам, які ўяўляе сабой закончаны мастацкі свет, сістэму чалавечых адносін і пастаноўкі праблем. Творчасць пісьменніка прасякнута думкай, што людзі ва ўсякай сітуацыі павінны адчуваць сваю адказнасць перад жыццём...»

У беларускім часопісе «Полымя» і ва ўсесаюзным часопісе «Дружба народаў» сёлета друкуецца новая апавесць Васіля Быкава «Кар'ер», у якой ён звяртаецца да нялёгкіх і няпростых праблем мінулай вайны, іх сувязі з днём сённяшнім.

У дзень, калі стала вядома аб прысуджэнні Васілю Быкаву Ленінскай прэміі, карэспандэнт звярнуўся да пісьменніка з пытаннем, над чым ён працуе зараз.

— Над невялікай апавесцю, — адказаў Васіль Уладзіміравіч. — І зноў пра вайну.

Пісьменнік застаецца верным абранай тэме.

ТЫДЗЕНЬ ВЫЯЎЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

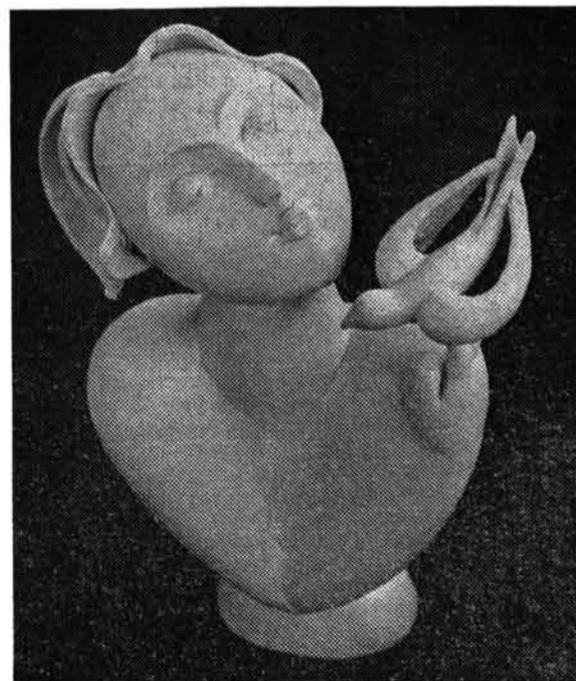
Сёлетняе свята ў Тройцкім прадмесці, на вялікі жаль, было сапсавана надвор'ем. З самай раніцы задажджыла. Але з'віліся і мастакі, і гледачы. Спадзяваліся пад парасонамі перачакаць дождж. Дзеці, накупляшы гліняных птушак-свістлек, саборнічалі ў гучнасці іхніх «спеваў». Толькі калі па развешаных акарэлях пацяклі фарбы, незважаючы на ўсе меры аховы, людзі адгукнуліся на прапанову арганізатараў свята «перасяліцца» ў Палац мастацтва. Папсаваны надвор'ем агульны настрой паднялі госці са Смаргонскага раёна. Яны паказалі батлейку — традыцыйны беларускі лялечны тэатр, паспявалі народныя песні.

Аднак гаворку мы пачалі пра Тызень, а ўсе ходзім вакол аднаго дня — заключнага, звычайна — нядзелі, калі людзі больш вольныя і ахвотна адгукваюцца на запрашэнне. Сакрэт у яркасці, маляўнічасці і масавасці мерапрыемстваў гэтага дня, ён свайго роду апафеоз усяго Тызня, закліканага абудзіць цікавасць да выяўленчага мастацтва ў самай шырокай публіцы, у першую чаргу — сярод моладзі. Паводле сацыялагічных апытанняў, праведзеных у Беларусі, юнакі і дзяўчаты не вылучаюцца асаблівай любоўю да жывапісу, графікі, скульптуры і т. п. Музыка, кіно, літаратура — вось лідэры іх захапленняў. З аднаго боку, тлумачыцца ўсё проста: каб глыбока ўспрыняць творы выяўленчага мастацтва, трэба быць падрыхтаваным, шмат ведаць з гісторыі культуры і грамадскіх рухаў, быць эстэтычна развітым, мець добры густ. Гэта не прыходзіць само па сабе, школьных урокаў малявання малавата для фарміравання аматара мастацтва. Але ж, з другога боку, менавіта ў ма-

стацкіх творах жыве душа эпохі, нацыі, саміх творцаў, праз любы час здольная да кантакту з чужыным гледачом. Падсвядома ім хоча быць кожны. Таму чалавек павінен развіваць свае здольнасці, імкнуцца стаць Асобай. Савецкае грамадства стварае для гэтага спрыяльныя ўмовы. Вось і гэты прыклад з выяўленчым мастацтвам. Навошта яно, спытае нейкі прагматык, рабочаму хлопцу ці вясковай дзяўчыне? Што, яны працаваць лепш стануць або жыць веселей, калі знаёміцца з нейкім мастаком і яго карцінамі? Можна і так. Бо яны пабагацеюць духоўна, калі сутыкнуцца з нечым новым, пачнуць шукаць адказы на пытанні, якімі мучыўся мастак, працуючы над сваім творам. Гэты шлях пазнання нялёгка, неадназначны і доўгі — праз усё жыццё.

Варта зазначыць, што лідэрства музыкі, кіно, літаратуры абумоўлена іх даступнасцю. Новая песня ў адзін дзень мінула папулярнай у Мінску і палескай вёсцы, тое ж з тэлефільмам.

Масавыя тыражы, якімі выдаюцца ў нашай краіне кнігі, агульнавядомы факт. А карціна ці скульптура робіцца ў адзіным экзэмпляры, экспануецца на выстаўцы ці ў музеі. Чалавеку трэба пэўная псіхалагічная падрыхтаванасць, каб завітаць туды.

Таму мастакі актыўна ідуць насустрач сваім гледачам. Творчыя сустрэчы адбываюцца ў гарадах і вёсках, у выставачных залах і ў працоўных калектывах. Найбольш актыўна гэта робіцца вясною ў час правядзення Тызня выяўленчага мастацтва. Сёлета ён быў прысвечаны Міжнароднаму году міру. Адбыліся дзесяткі сустрэч, лекцый, гутарак. Персанальныя і калектывныя выстаўкі жывапісаў, графікаў, скульптураў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Цэлымі студэнцкімі групамі ці рабочымі брыгадамі завітаюць юнакі і дзяўчаты ў творчыя майстэрні, у якіх абвешчаны дні адчыненых дзвярэй. (Вядома, можна наведаць любую майстэрню і ў іншыя дні, але ж у час Тызня гасцей чакаюць асабліва, адклаўшы ўласныя справы). Падабаюцца малым і іх бацькам конкурсы дзіцячага малюнка, якія абавязкова ўключаюцца ў праграму гэтага вясенняга свята. І дарэжэй за ўсе прызы (арганізатары далікатна знойдуць нагоду кожнага ўдзельніка за нешта адзначыць) для хлопчыкаў і дзяўчынак бывае радасць кантактавання паміж сабой, атмасфера свята, дзе яны — гаспадары.

С. АНДРЭЙЧЫК.

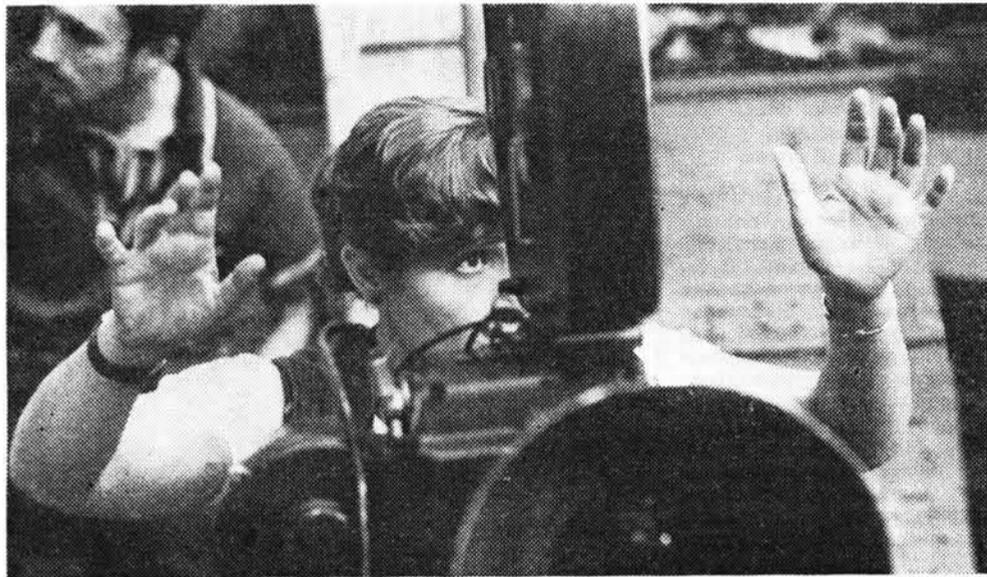
НА ЗДЫМКАХ: першыя наведвальнікі выстаўкі «Асяроддзе і гармонія» ў мінскім Палацы мастацтва; выступаюць удзельнікі ансамбля «Капыльскія дудары»; К. ЮШКЕВІЧ. Дэкаратыўная скульптура «Першая ластаўка»; А. ГРЫГАРОВІЧ. Кухонны гарнітур. Фота С. КРЫЦКАГА.

стваралася ў пасляваенныя гады шляхам франтальнага выбарачнага распісвання арыгінальнай мастацкай, навуковай, тэхнічнай, публіцыстычнай дэкараванай літаратуры, выдадзенай у дваццатым стагоддзі. Пры стварэнні картатэкі была выкарыстана таксама перакладная палітычная літаратура: творы класікаў марксізму-ленінізму, партыйныя і дзяржаўныя дакументы, прамовы выдатных дзеячаў Савецкага Саюза. У якасці дадатковых крыніц выкарыстаны даведнікі па лексіцы і фразеалогіі сучаснай літаратурнай і народна-дыялектнай мовы, літаратурна апрацаваныя тэксты вуснай народнай творчасці. Такім чынам, як бачым, лексіка, прадстаўленая ў картатэцы, ахоплівае ў асноўным усе бакі грамадскага жыцця беларускага народа. Неабходна таксама адзначыць, што фундаментальная картатэка, пакладзеная ў аснову Слоўніка, налічвае каля 3-х мільёнаў словаўжыванняў, што дало магчымасць аўтарам Слоўніка грунтоўна і аб'ектыўна вызначыць і праілюстраваць усе значэнні слоў і словазлучэнняў. Беларускае слова ў тлумачальным слоўніку беларускай мовы заахвала вясёлкаю ўсіх сваіх фарбаў. Вось, здаецца, агульнавядомы, шырокаўжывальны прыметнік белы. Асноўнае яго значэнне вызначаецца так: які мае колер снегу, малака; процілеглы — чорны. Гэта ж значэнне мае шэраг адценняў: з моцна пасівелымі валасамі (белы дзед); збляднелы (белы твар); дагледжаны, чысты, чыста памыты (белыя рукі); які мае светлы колер (белы вугаль). Акрамя названага значэння і яго адценняў у Слоўніку адзначаны яшчэ пяць значэнняў гэтага прыметніка: светлы, ясны (белы ра-

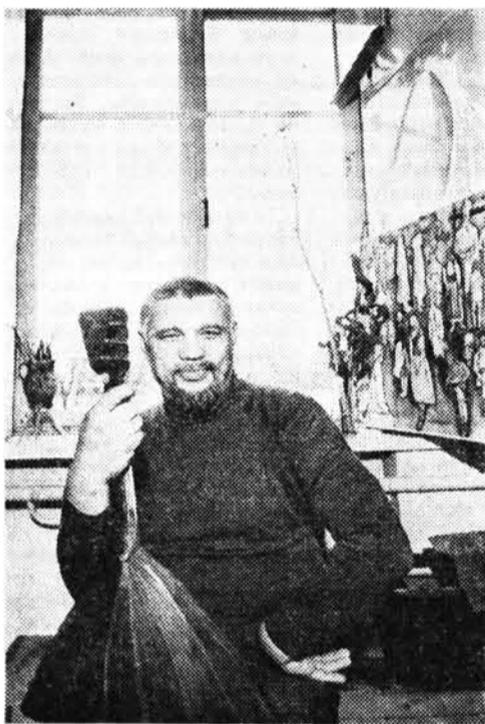
нак); у спалучэнні з некаторымі назоўнікамі ўжываецца ў значэнні: контррэвалюцыйны, варажы Савецкай уладзе (белы тэрор); у значэнні назоўніка — светлыя фігуры ў шахматах і шашках; які мае белы колер скуры (пра расу); як састаўная частка некаторых заалагічных, батанічных, хімічных і іншых назваў (белая гліна, белы мядзведзь.) У слоўнікавым артыкуле на слова белы прыводзіцца таксама тэрміналагічныя спалучэнні і фразеалагізмы: **белы верш, белая пляма, свету белыя не бачыць, шыта белымі ніткамі** і іншыя. Такім чынам, лексічнае багацце Слоўніка, яго паўната выяўляюцца не толькі ў колькасці слоў, але і ў глыбіні раскрыцця сэнсу кожнага слова.

Выданне пяцітомнага Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы ў шасці кнігах (пяты том выйшаў у дзюх кнігах) — значны поспех аўтарскага калектыву, адно з важнейшых дасягненняў сучаснай беларускай навукі. Пospеху гэтай працы ў вялікай ступені спрыяла, безумоўна, і тое, што ў рэдакцыйную калегію ўвайшлі такія беларускія вучоныя-лексікографы, як кандыдаты філалагічных навук А. Баханькоў, П. Гапановіч, М. Лобан, член-карэспандэнт АН БССР М. Суднік. Агульнае кіраўніцтва работай над Слоўнікам ажыццяўляў вядомы беларускі пісьменнік, Герой Сацыялістычнай Працы, акадэмік АН БССР Кандрат Крапіва, праз «рукі» якога ў апошнія дзесяцігоддзі праходзіла амаль кожнае новае слова, што з'яўлялася ў беларускай літаратурнай мове.

Сяргей БЕРДНІК, кандыдат філалагічных навук.

ПОЗІРК. РУХ. ПАСТАВА

Позірк — першае, што прыцягвае ўвагу ў кожнай фатаграфіі з гэтай экспазіцыі. Нібыта знаходзіцца сам-насам з тым чалавекам, якога бачыш на здымку. Не выпадкова выстаўка работ маладога фотажурналіста Уладзіміра Шубы, што адкрылася ў сталічным ДOME мастацтваў, так і называецца — «Тварам да твару».

Уладзімір шмат здымае ў розных жанрах і на розныя тэмы. Але ёсць сярод іх і галоўнае — «Людзі мастацтва». На выстаўцы дэманструецца каля 50 такіх работ — партрэты актёраў і рэжысёраў, паэтаў і драматургаў, мастакоў. І ва ўсіх іх — спроба выяўлення духоўнага стану героя. Таму і сустракае нас тут мудры і ласкавы, як у роднай бабулі, позірк народнай артысткі БССР Стафані Станюты, летуценны і крыху разгублены ад нечаканага «ўварвання» фотакамеры ў гры-

мёрную позірк народнай артысткі СССР Аляксандры Клімавай, уважлівы і дапытлівы позірк актёра мінскага тэатра-студыі кінаактёра Уладзіміра Гасцюхіна. Аўтар здымкаў далёкі ад жадання ўпрыгожыць свайго героя. Ён імкнецца да адкрыцця самага галоўнага ў чалавеку.

Адметнай рысай большасці работ Уладзіміра Шубы з'яўляецца рэпартажнасць. Ёсць фотарэжысёры, якія выстройваюць у кадры сваю задуму. Па прызнанню ж Уладзіміра, яму больш імпануе «падглядванне» за героем: напрыклад, калі ён працуе ці проста займаецца іншымі жыццёвымі справамі. Позірк, рух, настава, наварот галавы, уласцівыя толькі гэтаму чалавеку, «схоплівае» назіральнае фотаако У. Шубы. Менавіта так і з'явіліся партрэты кінарэжысёра Леаніда Нячаева, ма-

стака Мікалая Селенчука, кінааператара Таццяны Логінавай.

Крыху незвычайным можа паказацца партрэт мастака Яўгена Ігнацьева. Наведаўшы некалькі майстэрню, Уладзімір звярнуў увагу на балалайку, якую заўважыў там. А калі выявілася, што майстар пэндзля няблага валодае і музычным інструментам, фотажурналіст ужо не шукаў іншай тэмы для здымка.

...Вока фотакамеры можа быць халодным і аб'ектыўным, а можа — добрым і асэнсаваным. Усе работы Уладзіміра Шубы названы шчырай цікавасцю да свайго герояў, у іх — шчаслівая адсутнасць халоднага аб'ектывізму і замілавання сваім майстэрствам.

Алена АНАНІЧ.
НА ЗДЫМКАХ: У. ШУБА.
Кінааператар Таццяна ЛОГІНАВА; мастак Яўген ІГНАЦЬЕУ; рэжысёр Леанід НЯЧАЕУ.

УСЕ—МУЗЫКАНТЫ

У памяці Івана Адольфавіча — карцінка далёкага дзяцінства: бацька з гармонікам сядзіць на лаўцы, а яны, малыя, слухаюць, раскрышы раты. Падрос хлопчык, і сам пацягнуўся да баяна, стаў заўзятым музыкантам. Працаваў у сельскім клубе роднай вёскі Струкі — моладзь так і вілася вакол яго, кожны імкнуўся трапіць у артысты. А калі Іван Тумашэвіч стварыў аркестр народных інструментаў, слава пра музыкаў разнеслася па ўсёй акрузе.

Цяпер Іван Адольфавіч пе-

райшоў на другую работу. Але з любімым заняткам не расставецца. Ён стварыў новы ансамбль — сямейны. Як некалі яго бацька, перадае сваім дзецям любоў да музыкі. Іх у яго пяцёра, і ў кожнага свой інструмент. Самая старэйшая, сямікласніца Марына, іграе на бубне, Лена — на лыжках, Ірына і Гена палюбілі цымбалы, а самая маленькая, Ала, адбівае рытм на экзатычных маракасах.

— Да чаго ж дружная сям'я, — гаворыць настаўніца Юркоўшчынскай васьмігодкі Галіна Чарлэнак. — І дзеці растуць

добра, да грамадскіх спраў душой цягнуцца, добра вучацца.

Зімовымі вечарамі ў доме Тумашэвічаў, калі дзеці зробіць урокі і вернецца з фермы маці Ядвіга Вікенцьеўна, даярка мясцовага калгаса «Прагрэс», музыканты займаюць свае месцы. Мама — самы строгі крытык і знаўца.

— Давайце «Свеціць месяц». Падрыхтаваліся. Пачалі! — камандуе бацька.

Плаўна, задуманна, а затым усё хутчэй, набіраючы сілу, цячэ даўно знаёмая мелодыя.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

ЯК АПРАНАЛІСЯ НАШЫ ПРОДКІ

Агульнавядома, што першым касцюмам ва ўсіх народаў былі шкуры жывёл. Потым пачалі рабіць вопратку і з раслін. Задавальняючы практычныя патрэбы, з даўніх часоў адзенне несла ў сабе не толькі функцыі аховы, але было таксама ўпрыгажэннем і мела магічнае значэнне. Ад каменнага веку да нашых дзён касцюмы прайшлі складаную эвалюцыю. У шырокім сэнсе адзенне ўключае, апрача самога касцюма, галаўныя ўборы, абутак і розныя аздабы. Адзенне з'яўляецца важнай этнічнай прыкметай народнасці і нацыі.

Уявіць адзенне нашых продкаў нам дапамагаюць археалагічныя раскопкі, асабліва курганоў — старажытных пахаванняў. Многае можа раскажаць і вывучэнне фрэсак, абразоў, кніжных мініячур.

Славяне з даўніх часоў апраналіся ў адзенне з ільнянога і канаплянага палатна, шэрці, скуры і футра. Знаць насілі адзенне з дарагіх прывазных тканін.

Лён, канопля і авечая воўна былі добрай сыравінай для прадзення і ткацтва. Кавалачкі тканін знойдзены пры раскопках Мінска, Полацка, Лукомля і іншых гарадоў. Ніткі льняных тканін роўныя і тонкія. Ёсць тканіны простага перапляцення і «ў елачку». Выкарыстанне льну і каноплі дазваляе меркаваць, што асноўнай фарбай адзення была белая альбо шэрая. Вопратка з авечай воўны таксама была часцей за ўсё натуральных колераў. Але адзенне і фарбавалі. Вядомыя знаходкі льняных і канапляных тканін чорнага колеру і шарсцяных — чырвонага і сіняга колераў. Фарбы нашы продкі маглі атрымліваць з мясцовых дзікіх раслін (васількі, талакнянка і інш.). Выкарыстоўваліся і мінеральныя фарбавальнікі — охра і мяккі гліністы жалезняк.

Мужчыны насілі тунікападобныя кашулі з металічнымі ці касцянымі гузікамі і штаны, якія ўбіраліся ў высокія боты альбо абмотваліся анучамі ўнізе, калі насіліся лапці ці поршні. Абавязковым для мужчын было нашэнне паясоў, якія нават перадаваліся ў спадчыну.

Жаночае адзенне складалася з кашуль і спадніц. Спадніца часта рабілася з клятчастых тканін. У многіх мясцінах насілі наплечныя хусткі. Гузікі на жаночым адзенні былі не толькі металічныя і касцяныя, але ў якасці іх выкарыстоўваліся пацеркі і званочки.

На шыі і па падолю адзенне як жаночае, так і мужчынскае ўпрыгожвалася вышыўкай. Вядомыя знаходкі залататканых ці вышытых залатой ніткай каўняроў, але гэтыя рэчы маглі дазволіць сабе людзі даволі багатыя. У адным з курганоў на паўночным захадзе Віцебшчыны ў жаночым пахаванні знойдзены цікавы каўнер з візантыйскай тканіны. Контур узора вышыты чырвоным шоўкам, а сам узор, які складаецца з птушак у кружэ і прамавугольных чатырохканцовых крыжоў, — залатымі ніцямі.

У Полацку, Брэсце і Віцебску вядомыя знаходкі вязаных шарсцяных рэчаў. У Полацку гэта кавалкі ад шкарпэтак, а ў Брэсце і Віцебску — рукавіцы.

Шмат пры раскопках знаходзяць і скураныя рэчаў. Папершае, гэта абутак, ёсць таксама рукавіцы, пасы і кашалькі. Асноўным матэрыялам для вырабу скураных рэчаў служылі скуры свіней, кароў, коней, авечак, коз. Скуры, як і тканіны, часта фарбавалі. Для аздаблення абутку выкарыстоўваліся шарсцяныя ніці. Абутак князёў і баяр рабіўся з высокакаснай скуры і расшываўся залатымі ніцямі. У Мінску і Полацку вядомыя знаходкі лямцу. З яго шыліся мужчынскія шапкі з канічным верхам. У адным выпадку нават знойдзены скураны абутак з вольчайнай вышыўкай.

Шырока было распаўсюджана і адзенне з футра. Сяляне і простыя гараджане насілі аўчыныя кажухі, мядзведжае футра. Знаць жа насіла футра з сабалёў.

Людміла ДУЧЫЦ.

На ЗДЫМКУ: такое адзенне насілі жанчыны на тэрыторыі Беларусі амаль тысячу год назад.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 750